

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№5 МАЙ 1962

т.прим.

У Кобрынскай музычнай сямігодцы вучыцца 250 дзяцей. На здымку: юныя піяністкі Ларыса Вяздзенежных і Рыта Хахлова ў час заняткаў.
Фота П. Нікіціна.

ДЗЕЦЯМ—

ПЕРШАГА чэрвеня, у гэты цудоўны першы дзень лета, калі так ласкава і ярка свеціць сонейка і зелянеюць сады і палеткі, народы свету адзначаюць Міжнародны дзень абароны дзяцей.

Усім вядома, што дзеці — надзея і радасць народа, яны — яго будучыня.

Але, задумваючыся над лёсам дзіцяці, бацькі не могуць заставацца спакойнымі. Рэакцыйныя агрэсіўныя сілы рыхтуюць страшэнную атамную вайну. Усе сумленныя людзі свету добра ведаюць гэта і не могуць сядзець склаўшы рукі.

Першага чэрвеня выйдуць яны на мітынгі і дэманстрацыі з патрабаваннем абвудзаць падпальшчыкаў новай вайны, спыніць выпрабаванні ядзернай зброі, выступаць за ўсеагульнае і поўнае раззбраенне. Трэба, каб дзеці раслі здаровыя, былі сытыя і апранутыя. Дзеці павінны вучыцца.

Але ва ўмовах бесперапыннай гонкі ўзбраенняў у капіталістычных краінах ажыццявіць гэта немагчыма. Вялікія прыбыткі і раскоша на адным полюсе, беспрацоўе, разарэнне і жабрацтва на другім — вось характэрная рыса капіталістычнага свету.

Усё там для багатых і толькі для багатых. А жанчына, якая не мае магчымасці заплаціць за дапамогу пры родах у бальніцы, вымушана нараджаць дзіця дома. Вынік гэтага — высокая смяротнасць дзяцей і жанчын-парадзіх. Аплата за дапамогу пры родах у ЗША дасягае 600 долараў пры сярэднегадавым прыбытку працуючай жанчыны 1199 долараў. Жанчына не мае аплачанага водпуску па цяжарнасці і родах. А самае страшнае тое, што жанчына, нарадзіўшы дзіця, пазбаўляецца работы. У некаторых краінах даюць невялікі перадродавы водпуск. Але, прымаючы жанчыну на работу, ад яе патрабуюць распіску, што пры ўступленні ў шлюб яна павінна аслабіць месца. Мільёны дзяцей сістэматычна недая-

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА № 5 І СЯЛЯНКА

МАЙ
1962

ВЫДАНИЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАНИЯ ТРЫЦЦАЦЬ ВОСЬМЫ

На першай старонцы вкладки — «Ім свеціць сонца...»

Фота Т. Ананьінай.

ЛЮБОЎ І КЛОПАТЫ

1988

даюць, не наведваюць школы, не ба-
чаць наперадзе светлага дня.

Наша сацыялістычная дзяржава, дзяржава рабочых і сялян, клопоціцца аб тым, каб выхаваць дзяцей здаровымі, працавітымі, сумленнымі, клопоціцца аб іх гульты і адпачынку. Яшчэ ніколі і нідзё не было такой увагі да жанчыны-маці, як у нашай краіне. І работніца і сялянка атрымліваюць працяглы аплачаны водпуск да нараджэння дзіцяці і пасля. Кожная жанчына нараджае дзіця ў бальніцы пры дапамозе кваліфікаваных урачоў і медыцынскіх сясцёр. Няма цяпер бабулек-павітух, якія даўней калечылі нямала жанчын.

Пад уважлівым наглядом урачоў знаходзіцца ўвесь час цяжарнасці будучая маці. З першых дзён нараджэння за маленькім савецкім чалавекам назіраюць урачы. І ўсё гэта за кошт дзяржавы. Апрача гэтага, жанчынам-маці аказваецца вялікая матэрыяльная дапамога. Штогод дзяржава выплачвае мнагадзетным і адзіночым маці вялікую суму грошай. Высакародная мацярынская праца па выхаванні дзяцей побач з працоўнымі подзвігамі савецкіх людзей адзначаецца ордэнам «Мацярынская слава» і «Медалем мацярынства». Маці, якія нарадзілі дзесяць дзяцей, удастойваюцца высокага звання «Маці-героіня».

Дзякуючы такім клопатам смяротнасць дзяцей у СССР ніжэй, чым ва ўсякай іншай краіне, а ў параўнанні з дэвалюцыйным часам знізілася ў шэсць разоў. Характэрна і яшчэ адна лічба. У царскай Расіі сярэдня працягласць жыцця чалавека складала 32 гады, а ў цяперашні час у нашай краіне яна перавышае 67 год.

Нашы жанчыны-маці добра ведаюць, якую вялікую дапамогу ў выхаванні дзяцей аказваюць ім дзіцячыя сады і яслі. Утрыманне кожнага маленькага чалавечка ў садзе ці яслях каштуе дзяржаве 50—60 рублёў штомесяц. Зусім недалёкі той час, калі кожная маці зможа ўладкаваць сваіх дзяцей у дзіцячыя яслі або садзік.

Вельмі памагаюць бацькам у выхаванні дзяцей школы, групы падоўжанага дня, школы-інтэрнаты.

Савецкія людзі з радасцю адзначаюць, што ў нашай краіне няма беспритульных сірат. Дзеці, бацькі якіх загінулі на фронтах Айчыннай вайны, знайшлі свой дом у многіх савецкіх сем'ях, у дзіцячых дамах.

Камуністычная партыя і Савецкі ўрад увесь час дбаюць пра павышэнне дабрабыту савецкага народа. Павялічваецца заробатная плата рабочых і служачых, багацеюць нашы калгасы, а разам з гэтым расце дабрабыт насельніцтва. Асаблівае значэнне для жанчын-маці мае скарачэнне рабочага дня. Шырокі размах жыллёвага будаўніцтва таксама адыгрывае вялікую ролю ў паліпшэнні жыцця савецкага чалавека. Мільёны дзяцей штогод адпачываюць у піянерскіх лагерах, санаторыях, лясных школах, у турысцкіх паходах.

Партыя і ўрад дамагліся вялікіх поспехаў у выхаванні дзяцей. У дэвалюцыйнай Расіі выдаткі на асвету складалі ў сярэднім адзін рубель 20 капеек на аднаго жыхара ў год. Тры чвэрці насельніцтва было непісьменным. У цяперашні час усімі відамі адукацыі ахоплены звыш 50 мільёнаў чалавек, прычым навучанне зусім бясплатнае.

Савецкая школа заклікана рыхтаваць усебакова адукаваных людзей, якія не толькі добра валодаюць асновамі навук, а і добра падрыхтаваны да фізічнай працы. Школа, піянерская арганізацыя, кніга, газета і часопіс аказваюць вялікі ўплыў на выхаванне дзяцей. Толькі над стварэннем кніг для дзяцей працуюць больш як дзве тысячы пісьменнікаў.

XXII з'езд Камуністычнай партыі вызначыў далейшыя меры павышэння жыццёвага ўзроўню савецкага народа. Мы ўпэўнены, што ва ўмовах міру рашэнні з'езда будуць датэрмінова выкананы. Дзеля захавання міру і пазбаўлення народаў ад пакут новай вайны Савецкі ўрад настойліва дабіваецца ўсеагульнага раззбраення. На нарадзе 18 дзяржаў у Жэневе нашым урадам унесён канкрэтны праект дагавору аб усеагульным і поўным раззбраенні пад строгім міжнародным кантролем. Мы згодны падпісаць такі дагавор хоць сёння, калі на яго згодзяцца заходнія дзяржавы. З якой палёгкай уздыхнулі б працоў-

ныя свету, калі б пагадненне было дасягнута!

У нашай краіне і ў братніх сацыялістычных рэспубліках многа, вельмі многа здзейснена для шчасця і радасці дзяцей і юнакоў. Аднак мы не можам заставацца спакойнымі, пакуль ідзе шалёная гонка ўзбраенняў, пакуль не спыняюцца атамныя выпрабаванні. Разам з жанчынамі ўсіх краін савецкія жанчыны, жанчыны-маці ўздымаюць свой голас пратэсту супраць імперыялістычных падпальшчыкаў вайны. Яны не могуць забыць жахі мінулай вайны. Хто, як не нашы савецкія жанчыны, ведаюць, што нясуць з сабой войны! Хіба здолее калі-небудзь Анастасія Фамінічна Купрыянава з Жодзіна забыць сваіх дзяцей, якія загінулі на вайне? Чатырох сыноў яна праводзіла на вайну, і ні адзін з іх не вярнуўся.

А хіба змогуць забыць вайну тыя, хто пабываў у гітлераўскіх засценках, хто вымушан да самай смерці насіць вытатуіраваныя на руцэ нумары лагераў смерці? Спытайце ў іх, і яны раскажуць аб нечалавечых пакутах, перанесеных імі. 50 мільёнаў забітых (палова з іх — мірныя грамадзяне) — вось тая крывавае даніна, якую чалавецтва заплаціла за злачынную імперыялістычную палітыку.

Вось чаму ў Міжнародны дзень абароны дзяцей мільёны людзей усіх кантынентаў вымаўляюць дарагое слова «Мір».

Жанчыны-маці нашай краіны і ўсе савецкія людзі бясконца ўдзячны свайму ўраду за тую вялікую работу, якую ён праводзіць па ўмацаванню міру на зямлі. Усе савецкія людзі бясконца ўдзячны Мікіту Сяргеевічу Хрушчову за яго няспынную працу па захаванні міру ва ўсім свеце.

У рэдакцыю часопіса прыходзяць пісьмы, у якіх савецкія людзі выказваюць свае думкі аб міры.

Выказала іх і маці першага касманаўта Юрыя Гагарына:

«Дарагія мае жанчыны, жанчыны Беларусі! Многа я атрымлівала ад вас пісем, віншаванняў. Дзякуй, родныя. Я маці чацвярых дзяцей. Яны мне вельмі дарагія. Але нам, маці, дорагі не толькі нашы дзеці. Мне хочацца, каб на зямлі заўсёды быў мір. Няхай жыве мір ва ўсім свеце!»

— Няхай жыве мір ва ўсім свеце! — паўтараюць усе сумленныя людзі свету. Мір і шчасце — нашым дзецям!

Ідуць заняткі студыі выяўленчага мастацтва ў новым будынку Дома піянераў у Брэсце. Тут працуюць розныя гурткі. На здымку: Люда Кісленка, Тамара Волкава і Аляксандр Кардзьялюк.

— Заходзьце, заходзьце да нас — ветліва запрашае пакупнікоў Алена Богуш, прадаўшчыца спецыялізаванага магазіна «Малютка», які адкрыўся ў Мінску на Акцябрскай вуліцы.

Новыя дзіцячыя яслі на 120 месц адкрыліся пры Баранавіцкай швейнай фабрыцы.

На здымку: у малодшай групе ясляў.

Фота П. Нікіціна.

Аляксандра АРЦЮХІНА

ПАЎСТАГОДДЗЯ наша бальшавіцкая «Правда» вядзе работу прапагандыста, агітатара і арганізатара працоўных мас на барацьбу за сацыялізм, за камунізм.

У дні пяцідзесяцігоддзя «Правды» з глыбокім хваляваннем і ўдзячнасцю ўспамінаюцца выдатныя заслугі яе ў галіне агітацыі, прапаганды і арганізацыі жаночых пралетарскіх мас. «Правда» з першых дзён свайго існавання абуджала класавую самасвядомасць, узнімала актыўнасць і згуртоўвала перадавых работніц пад сцягам нашай партыі. «Правда» знаходзіла асобае, цёплае, даступнае слова, якое даходзіла да сэрца работніцы.

Мне ўспамінаюцца веснавыя дні 1912 года, калі ў Пецярбургскую турму (дзе я тады сядзела) прыйшла радасная вестка. Выйшла першая легальная штодзённая бальшавіцкая газета «Правда», наша «Правда»!

У канцы года мяне выслалі ў горад Вышні-Валачок Твярской губерні. Тут мы арганізавалі падпіску на «Правду» і збор грошай на яе ўтрыманне. У той час кожны падпісчык «Правды» зараз жа падпадаў пад нагляд паліцыі.

Вось зусім сакрэтнае данясенне начальніка Твярскага губернскага жандармскага ўпраўлення ад 23 лютага 1913 года дэпартаменту паліцыі.

«Маю гонар паведаміць Вашаму Высокаблагароддзю, што паводле сабраных мною зусім сакрэтных звестак група рабочых горада Вышняга-Валачка—чытачоў рабочай газеты «Правда» складаецца з наступных асоб: Уладзімір Музалёў — рабочы фабрыкі Рабушынскага выпісвае «Правду» праз магазін Фёдара Мяноева, Арцюзін і Афанасенкава [Арцюзіна] Аляксандра Васільеўна і іншыя выпісваюць па месцу прапіскі—месцажыхарства... Назіранне за гэтымі асобамі ўстаноўлена».

Трапіла ў ахранку і пісьмо рабочых ад 3/І.1913 г., адрасаванае «Правде», у якім яны пісалі: «Група свядомых рабочых г. Вышняга-Валачка—чытачоў рабочай газеты «Правда» шле сваё прывітанне рэдакцыі рабочай газеты і пажаданне поспехаў у працэсаванні газеты, на глебе адстаивання класавых інтарэсаў рабочых і абуджэння да свядомасці мас. І, ведаючы які цяжкі і цяжны шлях рабочай газеты, шле сваю пасільную дапамогу ў размеры 3 руб. 5 капеек пераводам у фонд рабочай газеты «Правда».

Царскі ўрад баяўся «Правды», як агню, а яна, наша рабочая газета, ляцела ва ўсе рабочыя цэнтры і пасёлкі, чыталася не аднымі падпісчыкамі, а многімі рабочымі і работніцамі на заводах і фабрыках, у казармах і дома. «Правда» ўказвала шлях барацьбы за лепшую долю, абуджала ў шырокіх масах рабочых і работніц класавую самасвядомасць, імкненне актыўна змагацца супраць царскага ладу.

Вярнуўшыся ў Пецярбург у 1913 годзе, я паступіла чорна-рабочай на завод «Айваз». І тут «Правда» была любімай газетай.

Многія работніцы выпісвалі «Правду», збіралі грошы на яе ўтрыманне, пісалі пісьмы ў газету пра сваё цяжкае становішча, іх карэспандэнцыі друкаваліся на старонках «Правды».

У 1913 годзе ўпершыню ў Расіі праходзіць святкаванне Міжнароднага жаночага дня. «Правда» з 20 студзеня пачала падрыхтоўку да яго. У газеце з'явіўся спецыяльны аддзел «Жаночы дзень і работніца». У самы дзень свята, 23 лютага (стараго стылю), «Правда» ўсе 6 старонак прысвячае гэтаму дню. На першай старонцы паведамляецца: «Сёння ў зале Калашнікаўскай біржы абудзецца «навуковая раніца» па жаночаму пытанню. Пачатак у гадзіну дня. Плата 5 капеек». Змяшчаючы такую нявінную аб'яву, «Правда» ведала, што работніцы фабрык і заводаў Піцера, яе рабкоркі-распаўсюджвальніцы і чытачкі прыйдуць на сваё першае жаночае Міжнароднае пралетарскае свята.

Пятага мая г.г. газеце «Правда» спаўняецца пяцьдзесят год. «Правду» любяць і ведаюць не толькі народы Савецкага Саюза. Яна з'яўляецца светачам надзеі на лепшую будучыню для працоўных усяго свету.

Гісторыя газеты неразрыўна звязана з гераічнай гісторыяй Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. «Правда» з'яўляецца калектыўным агітатарам, прапагандыстам і арганізатарам народных мас.

Марксісцка-ленінская ідэянасць, прайдзівасць, прыцыповасць, непрымірымасць да недахопаў заўсёды ўласцівы газеце «Правда». З кожным годам расшыраюцца яе сувязі з масамі.

У дзень слаўнага юбілею чытачы часопіса «Работніца і сялянка» шлюць сваё шчырае віншаванне газеце «Правда» і калектыву прайдзістаў. Дарагія сябры, жадаем вам далейшых поспехаў у самаадданым служэнні справе барацьбы за камунізм.

Аб тым, якое вялікае было значэнне «Правды» ў выхаванні жанчыны-работніцы царскай Расіі, уцягненні яе ў актыўную палітычную барацьбу, расказвае старая рэвалюцыянерка, член КПСС з 1910 года, Герой Сацыялістычнай Працы Аляксандра Васільеўна Арцюзіна.

І яны прыйшлі, хоць паліцыя і жандары былі ў зале і на двары.

Першы жаночы дзень атрымаў шырокі водгук у буйных прамысловых цэнтрах краіны. «Правда» некалькі дзён друкавала справаздачы аб сходах і прывітанні жанчын з многіх куткоў Расіі.

«Правда» памагла з'явіцца новай, невядомай дагэтуль работніцы-рабкорцы. У газеце 1913—1914 г. сустракаюцца карэспандэнцыі з заводаў і фабрык: Эміліі Солін, Аляксеевай А., Шуры-металісткі і іншых. «Правда» навучыла работніцу чытаць газету, пісаць у яе і распаўсюджваць.

За ўзрастаючай актыўнасцю работніц пільна сочыць У. І. Ленін і патрабуе ад друку большай і спецыяльнай увагі да іх. Уладзімір Ільіч ставіць пытанне аб арганізацыі спецыяльнага часопіса для работніц. У снежні 1913 года У. І. Ленін піша Інесе Арманд: «Бярыцеся архіэнергічна за жаночы часопіс».

Першы нумар часопіса «Работница» выйшаў у Міжнародны жаночы дзень 23 лютага 1914 года... На тытульным лісце першага нумара «Работницы» надрукавана: «Часопіс ставіць мэтай усебаковую абарону інтарэсаў жаночага рабочага руху». За 1914 год выйшла 7 нумараў «Работницы».

Пачалася першая імперыялістычная вайна. «Правда» і «Работница» былі разгромлены паліцыяй.

У барацьбе супраць вайны, голаду і разрухі асабліва вылучаліся масы работніц. Лозунгі, выстаўленыя У. І. Леніным, былі лозунгамі работніц. «Далоў вайну! Вярніце нашых мужоў! Далоў самадзяржаўе!» — абвешчалі яны.

У ліпенскія дні 1917 года Часовы ўрад разграміў «Правду», а «Работница», выданне якой аднавілася вясной таго ж года, працягвала выходзіць. ЦК партыі выкарыстаў гэты адзіны бальшавіцкі орган друку для сваіх выступленняў. У сёмым нумары «Работницы» быў надрукаван артыкул У. І. Леніна — «Тры крызісы».

У 1918 годзе «Правда» друкуе артыкулы Інесы Арманд, Аляксандры Калантай і Клары Цэткін. Паяўляюцца і кароценькія заметкі саміх работніц.

Пралетарскія сем'і церпяць голад і холад. Пасля імперыялістычнай вайны засталася шмат сірат. А. М. Калантай у артыкуле «Крыж мацярынства і Савецкая рэспубліка» піша 5 кастрычніка 1918 года:

«...Трэба паклапаціцца аб усіх дзецях, якія маюць патрэбу ў апекаванні, выкаваць з іх камуністаў па духу, дзелавых працаздольных грамадзян, каб назаўсёды пакончыць з дармаедствам і эксплуатацыяй чужой працы».

Выратаваць дзяцей памогучь толькі жаночыя пралетарскія рукі. Трэба абудзіць самадзейнасць маці. Стварыць у рабочых раёнах цэнтральныя кухні для харчавання дзяцей, ежу адпускаць бясплатна».

З мэтай уцягнення шырокіх мас работніц у будаўніцтва новай, сацыялістычнай Расіі партыя вырашае склікаць першы з'езд работніц. А. М. Калантай пра гэта піша ў «Правде»: «Трэба навучыць таварышаў-работніц, як павесці чыста практычную работу на месцах з дапамогай партыі камуністаў і мясцовых Саветаў, ... каб палегчыць кожнай немаёмнай жанчыне крыж мацярынства, зняць з яе плячэй па магчымасці пугі і цяжар хатняй гаспадаркі, навучыць работніц барацьбе з «царом-голадам».

Першы ўсерасійскі з'езд работніц адбыўся ў лістападзе 1918 г. З'явілася больш тысячы дэлегатак ад работніц. Былі

і сялянкі-бяднячкі «ў закарэлых світках, у лапцях». На з'ездзе выступіў У. І. Ленін. У «Правде» ад 20 лістапада 1918 г. надрукавана справаздача «Уражанні з Усерасійскага з'езда работніц», дзе каратка перадаецца прамова Уладзіміра Ільіча, апісваецца той гарачы энтузіязм, які ахапіў дэлегатак, калі яны ўбачылі правадыра партыі, іх усхваляванасць, глыбокая ўвага да яго слоў:

«Не можа быць сацыялістычнага перавароту, калі велізарная частка працоўных жанчын не прыме ў ім значнага ўдзелу».

З'езд прыняў прывітанне У. І. Леніну, Камуністычнай партыі і Савецкаму ўраду. Яно гучала як клятва:— «Клянёмся нашай пралетарскай Кастрычніцкай рэвалюцыі, што здолеем апраўдаць надзеі, якія ўскладае на нас урад працоўнага народа, і ўсе возьмемся за будаўніцтва новага, камуністычнага жыцця».

У пачатку 1919 года газета «Правда» пачынае выдаваць «Старонкі жанчыны-работніцы». На «старонках» адлюстравана ўсё тое галоўнае, чым жыве ў гэты час Савецкая Расія і што глыбока закранае жанчыну-маці і грамадскага дзеяча.

Побач са зводкамі з франтоў грамадзянскай вайны, з заклікамі да ўсіх сумленных людзей стаць грудзмі на абарону сацыялістычнай Айчыны, не дапусціць дэзертырства з фронту — заклікі да работніц (вялікімі літарамі, тлустай фарбай): даваць адпор белагвардзейскай агітацыі, процістаяць голаду, быць на варце рэвалюцыі.

— Работніца, — помні пра фронт, там вырашаецца твой лёс, лёс тваіх дзяцей!

Што дае работніцы буржуазія! Прыгнёт, рабства, жак, смерць!

Што дала работніцы ўлада Саветаў! Усе правы, усе магчымасці для стварэння новага светлага, радаснага жыцця, — заклікае газета.

Кожны тыдзень у чацвер на трэцяй або чацвёртай паласе «Правда» друкуе «старонку». У ёй перадаваў артыкул, кароткія агляды аб рабоце партыйных камітэтаў сярод жанчын, аб дэлегацкіх сходах, аб канферэнцыях беспартыйных сялянак і г. д. На першых «старонках» матэрыял галоўным чынам з

Масквы, але праз два-тры нумары з'яўляецца «правінцыя». Рэдакцыя настойліва заклікае работніц пісаць у сваю старонку: «Гэта таксама справа нашых рук. Пішыце пра ўсё набалеалае». І паступова круг рабкорак пашыраецца.

Ідзе працоўны 1919 год. На франтах — кровапралітная вайна. Дрэнна адзетая і абутая, паўгалодная Чырвоная Армія б'ецца з інтэрвентамі і белай гвардыяй, добра забяспечанай і сытай. Льецца кроў рабочых: чатыры тысячы рабочых расстраляны і спалены белабандытамі ў Екацярынаславе і Пермі. Жытніцы Расіі яшчэ не вызвалены. Голад душыць рабочыя цэнтры. Ужо амаль два тыдні не выдавалі хлеба ў Маскве.

Што ж рабіць?

«Дабіць Калчака і Дзянікіна, здабыць хлеб! — заклікае газета і растлумачвае: «Каб здабыць хлеб, трэба разбіць ворагаў. У гэту вялікую гадзіну рашучых баёў супраць сусветнай контррэвалюцыі пралетарка павінна ўсімі сіламі падтрымаць пралетарыят у яго гіганцкай схватцы супраць сваіх спрадвечных прыгнятальнікаў».

І работніца, а за ёй і сялянка прыходзяць на дапамогу. Ставіцца задача ўмацоўваць інтэрнацыянальныя сувязі рускіх работніц з пралетаркамі іншых краін праз III Камуністычны Інтэрнацыянал. Імпэрыялісты абклалі Савецкую краіну жалезным кальцом блакады, яны не прапускаюць да нас нават лякарствы. Яны хочуць задушыць нас голадам, хляпам і хваробамі.

Работніцы палюбілі сваю старонку ў «Правде». У заметцы «Голас з правінцыі» ад 7/VIII.1919 г. гаворыцца: «У многіх кутках Расіі з трапятаннем чакаюць «Старонкі работніцы». Кожны чацвярговы нумар газеты нам прыносіць радасць. Як у люстэрку бачыш поспех жаночага руху. Старонка кіруе імі, памагае парадамі, паказвае вопыт».

Больш чатырох год «Правда» сістэматычна выпускала «Старонкі работніцы». «Правда» ўзняла работніц, жонак рабочых, сялянак, настаўніц для вялікай стваральнай работы — будаўніцтва сацыялізма.

Радасна ўсведамляць, што да 50-годдзя нашай роднай «Правды» савецкія жанчыны, выхаваныя нашай партыяй, у адзіным страі савецкага народа будуць камунізм.

Прыбыў свежы нумар «Правды». Рабочыя 10-га цэха Мінскага электратэхнічнага завода брыгадзір Канстанцін Герачынскі, мантажнікі Ганна Комар, Пётр Дзядок і Любоў Мацкоўская чытаюць газету. Фота М. Мінковіча.

Любоў Ільінічна Ухіна (у цэнтры) са стрыжнёўшчыцамі Галінай Федарэнка і Валянцінай Хрупкінай.
Фота Ф. Раманава.

«Гомсельмаш» выпускае камбайны — сіласаўборачныя і кукурузаўборачныя. Нядаўна завод асвоіў новую машыну — навясны сіласаўборачны камбайн «СКБ-2,6», якім кіруе трактарыст. Калектыў завода ўсімі сіламі імкнецца ўнесці свой уклад у справу ўздыму сельскай гаспадаркі краіны. У пачатку красавіка сёлета года на «Гомсельмашы» адбылася Усесаюзная канферэнцыя. На ёй ішла вялікая размова аб тым, як зрабіць камбайны яшчэ лепшымі. Працэс вырабу гэтых складаных машын і пачынаюць стрыжнёўшчыцы і фармаўшчыкі.

Чалавечыя вартасці не раскладзеш па палічках, як гэта робіць акуратны гаспадар са сваімі рэчамі: гэта вось тут павінна ляжаць, пад рукамі, а гэту і далей можна пакласці, яна не так часта патрэбна. У чалавека столькі пачуццяў і столькі думак, і такія яны часам супярэчлівыя, што іх не разложыш па палічках. І ўсё-такі ў кожнага ў характары ёсць нешта такое, што ўласціва толькі яму. Спытайце пра Любу Ухіну ў людзей, і яны ў адзін голас скажуць, што Люба — «надзеіны, верны чалавек, не падвядзе».

Д Д Д Д Д

Д Д Д Д Д

У ПЕРШЫНЮ мы сустрэліся два гады назад далёка ад роднай беларускай зямлі. Гэта было ў гарах Закаўказзя, у невялікім курортным гарадку Баржомі: туды едуць, каб папіць лекавай мінеральнай вадзіцы. Людзі раўніннай паласы, мы ўвесь час захапляліся экзотыкай поўдня: зялёна-чырвонымі гарамі, імклівай Курой, што дзень і ноч бурліць на перакатах, старажытнымі крэпасцямі і вежамі.

Люба — чалавек на дзіва сціплы. Пра тое, што яна — дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, мы, яе суседкі па пакоі, дазналіся выпадкова: угледзелі значок на жакеце, які яна чамусьці ніколі не апынала. Але ўжо і да гэтага «адкрыцця» мы пранікліся шчырай павагай да маладой гамяльчанкі з адкрытай, чыстай душой. Здаецца, ну што можна даведацца пра чалавека на курорце? Там нібы ўсе аднолькавыя: спяшацца не трэба, хваляцца няма чаго. А чалавек, аказваецца, і там відзён. І Яніна Малышкіна са Свядлоўска, і Ганна Васільеўна Саларыдзе з Тбілісі, і Нэля Стаян з Бярдзянска, і Елізавета Іосіфаўна Сосіна з Рыгі неяк па-асабліваму цёпла адносіліся да гэтай хударлявай, стройнай, заўсёды ветлівай беларускі. І ўсе яны прасілі Любу пісаць ім абавязкова і ў гасцях у іх пабываць.

Другая сустрэча з Любай, Любоўю Ільінічнай Ухінай, была ў Мінску, калі яна прыязджала на сесію Вярхоўнага Савета рэспублікі. А трэцяя — у Гомелі, куды я прыехала ў камандзіроўку па заданню рэдакцыі. Вось у час апошняй сустрэчы, калі давялося пабачыць Любу

ў звычайнай рабочай абстаноўцы, правесці сваё ўражанне думкай многіх людзей, якія працуюць разам з Ухінай на «Гомсельмашы» па дзесяць — пятнаццаць год, — вось тады і з'явілася жаданне раскажаць пра гэту сціпую працаўніцу і члена беларускага ўрада. Расказаць, не зважаючы на тое, што сама Люба настойліва прасіла пісаць не пра яе, а пра іншых, больш вартых людзей.

У кнізе Г. Нікалаевай «Бітва ў дарозе» і ў аднайменным кінафільме жыве мілая нам усім дзяўчынка, стрыжнёўшчыца Даша. Не адразу навучылася яна хутка і спрытна набіваць пяском формы, доўга не слухаліся пальцы. Колькі гора нацярпелася Даша напачатку! Дык вось, калі глядзіш, як працуюць стрыжнёўшчыцы брыгады Любы Ухінай, як мільгаюць іх умелыя пальцы, міжволі прыгадваеш Дашу. І Любе Ухінай, і яе сяброўцы, сінявокай, з выгляду такой строгай, а на самай справе — ласкавай і задушэўнай Ксені Кавалёвай, і Наташы Красніцкай, якая так хварэе за справы брыгадныя, і кемлівай, дасціпнай Тамары Фрадкінай, і цяперашняму прафору цэха Валі Цырульнікавай, і Ользе Кургузавай, і Але Шчарбакавай — усім ім, цяпер такім спрытным і знаходлівым, спачатку было цяжка. А зараз брыгада стрыжнёўшчыц змагаецца ўжо за званне калектыву камуністычнай працы. Зменныя заданні яны заўсёды перавыконваюць. Цяпер працаваць лягчэй: і машыны ўжо ёсць — пескарэўныя і пескарэўныя, і спецыяльнасцямі сумежнымі ўсе авалодалі. Але многія стрыжні яшчэ рукамі трэба ляпіць. А тут адзін неасцярожны рух — і брак!

...Нялёгка стрыжнёўшчыцам імкліва снаваць пальцамі і лічыць час не мінутамі, а секундамі. Але чамусьці думалі ў брыгадзе, што ў іх у параўнанні з «земляробкай» — сапраўдны рай. І, бывала, трэба там чалавека замяніць (захварэе або ў адпачынак пойдзе), да стрыжнёўшчыц і не падступішся.

Толькі прыбег аднойчы да Любы майстар участка Андрэй Мацвеевіч Ганчар.

— Выручай, Ільінічна, стужка спыняецца.

Глянула Люба на ўсхваляванага майстра, прывычным рухам паклала на шчыток гатовы стрыжань са скрыні і абцёрла рукі.

— Пойдзем, Андрэй Мацвеевіч!

— Куды ты, Люба? — не змаўчала Ксеня, якая працавала побач. — Хіба каго дужэйшага няма паслаць у «земляробку»?

А Люба з Андрэем Мацвеевічам ужо ішлі па цэху. «Земляробка» — пад ім, унізе. Нясмыслена паўзуць стужкі канвеера. Па адной ідзе ўверх зямля, падрыхтаваная для фармоўкі; па другой — гэтая самая зямля вяртаецца назад. Толькі цяпер яна абгарэлая, тхне гарачынёй, цяжкім выпарэннем.

І потым кожны дзень Люба ішла туды, уніз, у «земляробку». А дзяўчаты кожны раз дапытваліся:

— Ну, як?

— Нармальна, — усміхалася Люба. — І ў «земляробцы» працаваць можна. Вы ж ведаеце, дзяўчаткі: не такі страшны чорт, як яго малююць.

Так быў назаўсёды пахаваны міф аб «страхах» земляробкі.

«Гомсельмаш» стаў для Любы родным домам. Пятнаццаць год назад, неўзабаве пасля вайны, прыйшла яна сюды зусім дзяўчынкай. Старэйшая сястра Зіна, шкадуючы яе, угаворвала не ісці ў цэх.

— Будзем разам у бухгалтэрыі працаваць, я табе памагу напачатку.

— Што ты, Зінка, я памру там у вас ад нуды.

І пайшла ў цэх шэрага чыгуну стрыжнёўшчыцай — у шум, у грукат, мітусню. Там праз восем год і ў партыю прынялі — значыць, паверылі ў яе людзі, заслужыла Люба аўтарытэт і павагу працай сваёй.

А тры гады назад — нечаканае-няганае: абралі дэпутатам Вярхоўнага Савета рэспублікі.

— Ды як жа так? — доўга не магла супакойцца Люба. — Чаму мяне? За што?!

А ў цэху і ў парткоме завода толькі ўсміхаліся з яе разгубленасці, падбадзёрвалі:

— Не бойся, Любоў Ільінічна! Ты ж людзей любіш? Ведаем, што любіш. Работы ніякай не баішся? Не баішся. А для дэпутата — гэта і ёсць галоўная якасць.

І вось ужо тры гады Люба не ведае спакою. Раней была ў яе работа, быў цэх. Адпрацавала змену — з душой, сумленна, а дадому прыйшла — вольная птушка: чытай, у кіно ідзі, сястры па гаспадарцы памагай, з пляменнікамі займайся — што хочаш, тое і рабі.

А цяпер... Тры гады Люба працуе «ў дзве змены». Палову дня — на заводзе, палову — па дэпутацкіх справах. І людзі хутка ўбачылі, што не памыліліся: варта звярнуцца да Ухінай з просьбай памагчы (вядома, у справядлівай справе) — прыме чужыя клопаты на сябе, абыдзе ўсіх, каго трэба, напіша, куды трэба, будзе прасіць, пераконваць, настойваць. І даб'ецца!

— А хіба я магу інакш? Не маю права людзей падводзіць, паколькі яны мне давяраюць.

У гэтых словах уся Любоў Ільінічна Ухіна.

У першыя ж дні дэпутацтва да Любы звярнуліся з просьбай жыхары ўскраіны Гомеля, з вуліцы Гастэлы: далёка ваду браць, трэба выкапаць калодзеж паблізу.

І пайшла Ухіна да ўпраўляючага водаканалтрэстам — раз, другі, трэці. Ды хіба запомніш, колькі разоў хадзіла туды. А там усё абяцаюць, абяцаюць, толькі справа — ні з месца. Лета праходзіць, а калодзежа няма. Людзям у вочы сорама глянуць — вось дык дэпутат, выбраннік народа! Пайшла проста да першага сакратара гаркома партыі, да таварыша Хрусталёва. Уважліва выслухаў ён яе, абяцаў памагчы...

На вуліцы Гастэлы даўно ўжо абсталёван калодзеж, а на Шостай Сельмашаўскай, таксама пасля ўмяшання дэпутата, — устаноўлена калонка.

У пасёлку Касцюкоўка, дзе шкляны завод, былі некаторы час перабоі з дастаўкай прадуктаў у магазіны. Любоў

Ільінічна хадзіла ў гарадскі аддзел гандлю, да начальніка яго тав. Астаф'ева. Наладзіўся гандаль. І выбаршчыкі здаволены, і дэпутат.

Прышла неяк да Любы Ільінічна на кватэру жанчына ў панашаным зімовым паліто, у шытых старых бурках. Гаворыць і так хвалюецца, што слёз стрымаць не можа.

— Сядзьце, супакойцеся, калі ласка.

Для Любы няма чужога гора, чужой бяды. Гэта і яе бяда, яе гора.

— Слухаю вас, Елізавета Кузьмінічна.

— Першы муж мой загінуў на фронце. Другі шлюб быў няўдалы, разышліся. Хлопчык расце, чатырнаццаць год яму, вучыцца ў школе. Добры хлопец, памочнік мне: памые бялізну, падлогу, вады прынясе. А сама — хворая зусім. Бачыце, рукі якія зрабіліся ад болю. Бітона вады не прынясу. Працаваць сама не магу, а сына з вучобы зрываць сэрца не дазваляе. Інваліднасць мне толькі па трэцяй групе вызначылі. А я ж магла б пенсію атрымаць і за працу сваю: працавала да вайны на Гомельскай шчаціннай фабрыцы, якая ў Волагду эвакуіравалася потым. А вось стаж свой працоўны аднавіць не магу — дакументаў не знайду.

Люба ўсё зразумела. У Волагду адзін за другім пайшлі на дэпутацкім бланку запатрабаванні — у абласны архіў, на Валагодскі шчацінна-шчотачны камбінат, у абласную пракуратуру. Але там дакументаў пакуль не знайшлі. Любоў Ільінічна шукае ў Гомелі людзей, тых, хто працаваў з Елізаветай Кузьмінічнай Салаўёвай разам да вайны. Адначасова запатрабаванне ідзе ў Мінск, у Міністэрства сацыяльнага забеспячэння.

Елізавете Кузьмінічне трэба легчы ў бальніцу, і Люба дэмаўляецца з урачамі. Знаходзіць час, каб схадзіць да хворай.

Ды хіба перакажаш усе справы, усе клопаты?! Трэба вырашыць пытанне аб добраўпарадкаванні вуліц Барыса Царыкава, Цягавай, Сігналнай, аб адкрыцці дзіцячага пакоя пры другім аддзяленні міліцыі і іншыя пытанні. Людзі ідуць і ідуць да свайго дэпутата. І ад гэтага так радасна: значыць, патрэбна яна ім, значыць — вераць!

Але бываюць і горкія хвіліны. Вось Міхаіл Васільевіч Хрусталёў — той усё разумее. І многія кіраўнікі ўстаноў — таксама разумеюць, што яна, Ухіна, выбрана народам і не мае права падводзіць народ. Таму і дабіваецца, і настойвае на сваім. Але сустракаюцца і іншага тыпу «кіруючыя асобы». Ледзь не з парога сустракаюць:

— І чаго ты, Ухіна, усё ходзіш?! Без цябе спраў хоць адбаўляй!

Ну як растлумачыш такому, што нельга ёй інакш, што не можа яна спакойна сядзець, калі людзі чакаюць ад яе справы?

І добра, дарагая Любоў Ільінічна, што не можаш ты «інакш», што толькі так умееш ты жыць — з людзьмі і для людзей!

І. СМІРНОВА

Браніслаў СПРЫНЧАН

Дзяўчаты з Нова-Беліцы

Новая Беліца!
Ледзь толькі золак —
Мяцеліцай сцэлецца
Пух ад таполяў.

Белаю пенай —
Дым камбіната.
Крочаць на змену
Гурбою дзяўчаты.

Косы бялявыя
У беліцкіх модніц,
Бялеюць умелыя
Рукі работніц.

— Мо' белыя рукі
Да працы не здатныя!..
— Што вы! Зарукай
Работа выдатная.

У нас — аўтаматы.
Вы хіба не зналі!..
З далоняў шурпатасць
Дзяўчаты сагналі.

Горы дэталей
Зробяць бліскучых,
Ды чыстыя пальцы,
Без драпін пякучых.

Клавіатура
Пускальнікаў ззяе.
Лак манікюра
Яна адбівае.

За лак гэты бабы
Дзяўчат дакаралі.
Дакоры ўсё ж слаба
Да іх прыставалі.

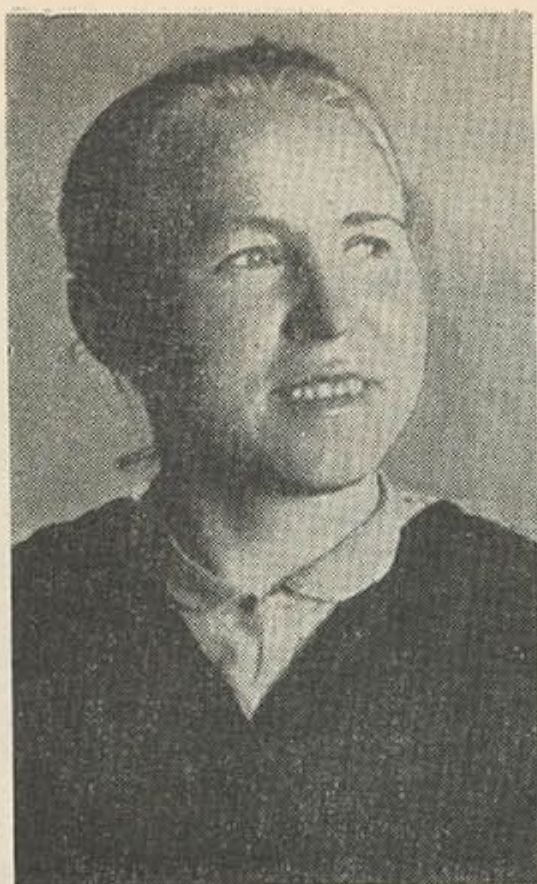
І хутка рашылі,
Што лак — не загана,
Калі ад душы ўсе
Працуюць старанна.

Не толькі станочніцы
Сёння дзяўчаты —
Студэнткі-завочніцы
І дыпламанткі.

Чорныя бровы,
Вішнёвыя губы,
Ззяюць здароўем
Белыя зубы.

Такіх вось удалых
Абыдзеш ты хіба!
У брыгадах ударных
Дзяўчаты — на выбар!

Пераклаў з рускай мовы
Г. КЛЯУКО.

Галіна Адаська.

ТОЛЬКІ ЗА ГОД

БРЫГАДЗІРАМ я працую толькі год. Але і за гэты час мы зрабілі нямала. Самае галоўнае — трэба пагаспадарску даглядаць зямлю.

Памятаю, у мінулыя гады па трыста тон угнаенняў вывозілі мы на ўсе брыгадныя палі. Гэта прыкладна адна тона на гектар ворнай зямлі. Мізэрная доза. Ды і карысці ад такога угнаення было мала: торф нарыхтоўвалі ўзімку і раскідалі яго на палях мёрзлымі глыбамі.

Цяпер гэтага няма. Больш трох тысяч тон торфу нарыхтавала наша брыгада ўлетку. Да пачатку красавіка вывезлі на палі 2200 тон тарфакрошкі. Добра ўгноілі глебу пад цукровыя буракі, кукурузу, бульбу.

Вялікую шкоду нанесла земляробству травапольная сістэма. У нашай брыгадзе травой былі заняты вялікія плошчы, а корму жывёле не хапала. Цяпер гэтыя палеткі мы зоймем кукурузай і цукровымі буракамі. «Каралева палёў» адведзена 62 гектары лепшай зямлі. Вырошчваць кукурузу будзе комплекснае звяно. Яго ўзначальвае механізатар Іосіф Тарабаш. Мяркуем атрымаць па 450 цэнтнераў зялёнай масы, а на дваццацігектарнай плошчы сухое зерне.

РАШЭННІ ПЛЕНУМА

Ніколі раней наша брыгада не вырошчвала цукровых буракоў. А сёлета пад цукровыя буракі адваялі 8 гектарў. Як жа іх даглядаць? Зімой мы запрасілі да сябе Ольгу Мацюшку, знатную звеннявую-буракавода з калгаса імя Ламаносава Ляхавіцкага раёна. Яна дала шмат карысных парадаў нашым звеннявым Еве Жыткоўскай і Ядвізе Марчык. Пад буракі добра падрыхтавалі глебу. На кожны гектар унеслі па 45 тон тарфагноевага кампосту.

Год назад у нашай вёсцы Гітава не было жывёлагадоўчых ферм. А цяпер у брыгадзе размяшчаюцца цяляты, больш 200 авечак. Спачатку не ладзілася з авечкагадоўляй, пакуль не паслалі на ферму Веру Прыступу. Яна пагаспа-

дарску ўзялася за справу, і толькі за адзін год пагалоўе падвоілася.

Радасна бачыць перамены, якія адбыліся ў вёсцы за гэты год. Узнялася працоўная актыўнасць калгаснікаў, павысіліся іх клопаты аб грамадскай гаспадарцы. Рашэнні сакавіцкага Пленума ЦК КПСС надалі нам новыя сілы. Мы цвёрда перакананы, што чацвёрты год сямігодкі для нашай брыгады і ўсяго калгаса будзе годам вялікага росту вытворчасці прадуктаў сельскай гаспадаркі.

Галіна АДАСЬКА,
брыгадзір палыводчай брыгады калгаса імя Кірава.

Баранавіцкі раён.

СПАБОРНІЦТВА СЯБРОВАК

УТЫМ, што летась калгас імя ХХІ з'езда КПСС заняў першае месца ў раёне па вытворчасці свініны, немалая заслуга свінаркі Любы Павуковай. А ўсяго чатыры гады назад мала хто ведаў Любу. Яна вучылася ў школе, марыла паступіць у сельгастэхнікум. Выйшла інакш: захварэла маці — Ефрасіння Аляксееўна Павукова, вопытная свінарка. Люба пайшла працаваць на яе месца.

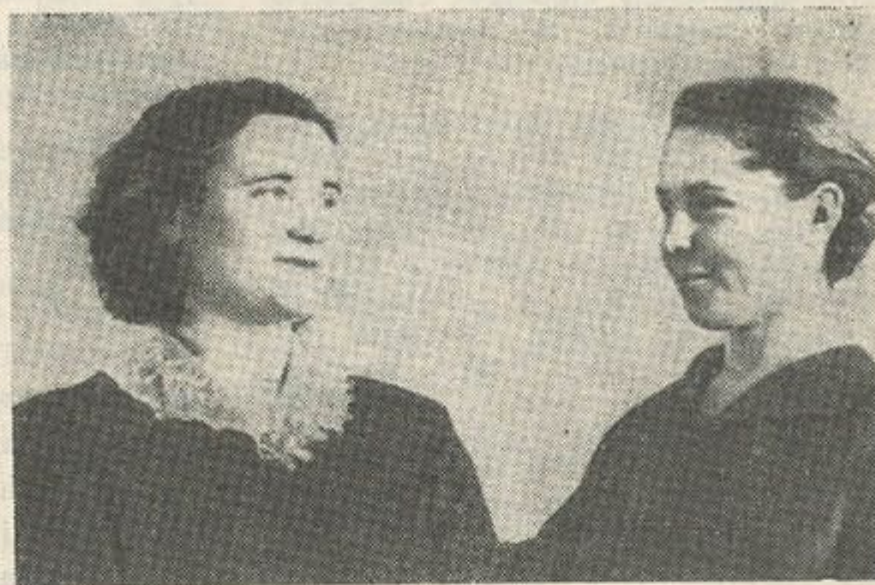
Калгасніцы хутка заўважылі, што іх новая сяброўка з душой узялася за справу. Паступова Люба набыла вопыт, палюбіла сваю прафесію. Летась яна ўжо адкарміла трыста свіней.

Рашэнні гістарычнага ХХІІ з'езда партыі і сакавіцкага Пленума ЦК КПСС ускалыхнулі вёску. Цяпер усюды ідуць размовы пра тое, як хутчэй узняць ураджай, даць дзяржаве больш малака, мяса. Работнікі сельскай гаспадаркі шукаюць новыя шляхі, новыя рэзервы, каб справіцца з вялікімі задачамі, пастаўленымі партыяй і ўрадам.

Жадаючы ўнесці свой уклад у агульную справу, Люба Павукова пайшла працаваць на адзін з самых цяжкіх участкаў жывёлагадоўлі. Яна даглядае 32 свінаматкі. Гэта вялікая нагрузка. Але дзяўчына ведае: калі больш будзе парасят, то і мяса будзе больш. Яна не шкадуе ні сіл, ні працы, каб атрымаць здаровы маладняк. Нядаўна Любоў Павукову прынялі ў члены Камуністычнай партыі.

У дні падрыхтоўкі да выбараў у Вярхоўны Савет СССР Люба сустрэлася са знатнай свінаркай калгаса «Шлях да камунізма» Расонскага раёна Яўгеніяй Дзмітрыеўнай Куксёнак.

— Давайце, Яўгенія Дзмітрыеўна, будзем спаборнічаць, — прапанавала Люба.

Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Я. Д. Куксёнак (злева) і Л. В. Павукова.

Фота К. Жарнасека.

— Рызыкуеш, Люба, — гаварылі калгасніцы, калі яна сышла з трыбуны. — Нялёгка будзе табе дагнаць яе.

— На тое ж і спаборніцтва. А куранят, як кажуць, востра лічаць.

Цяпер, калі дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Яўгенія Дзмітрыеўна Куксёнак даведаецца пра што-небудзь новае, даб'ецца поспеху, то адразу ж напіша пра гэта ў палаткі калгас імя ХХІ з'езда КПСС. Доўга чакаць адказу ёй не прыходзіцца. Любоў Васільеўна Павукова таксама нічога не ўтойвае ад расонскай сяброўкі. Яны дамовіліся быць адна ў адной, разам падводзіць вынікі спаборніцтва, прымаць новыя сацыялістычныя абавязацельствы.

Дык пажадаем Яўгеніі Куксёнак і Любе Павуковай добрых поспехаў у гэтым спаборніцтве!

Я. ГІНЗБУРГ

—У ЖЫЦЦЁ!

КЛІЧА ВЯСНА!

НЯМАЛА вёсен мінула на маім вяку, але дваццаць чатыры з іх я сустрэла з асаблівым хваляваннем — як аграном. Нездарма кажуць у народзе: «Веснавы дзень — год корміць». Аграном першы адказвае за ўраджай.

Сёлетняя вясна — вясна сакавіцкага Пленума ЦК партыі, які прынёс свежы струмень вялікіх перамен. Краіна, народ чакаюць ад нас, працаўнікоў сельскай гаспадаркі, новых вялікіх спраў і новых перамог.

Калгаснікі нашай арцелі «Маяк камунізма» сёлета робяць стаўку на прапашныя культуры, і ў першую чаргу на тры кармавыя кіты — кукурузу, цукровыя буракі і бабовыя культуры. Палавіну пасяўных плошчаў адводзім пад збожжа — азімае жыта і пшаніцу. Яны ў нас родзяць добра.

Павялічваем пасевы кукурузы. Вырошчваць яе будзем толькі механізаваным спосабам. Спрактыкаваныя механізатары Ягор Гапееў, Аляксандр Хрыбтовіч і Аляксей Нізаўцоў ужо некалькі год запар вырошчваюць «каралеву палёў». Сёлета яны ўзначалілі кукурузаводчыя звенні.

Трэці год будзем сеяць цукровыя буракі. Летась яны займалі 30 гектараў, а сёлета — 65. Добра родзяць буракі на нашых землях: з кожнага гектара мы летась сабралі па 266 цэнтнераў карэнняў. Нашы калгаснікі пераканаліся, што цукровыя буракі — вельмі каштоўная кармавая культура.

На здымку: Францыска Пятроўна Ермалаева правярае тэмпературу зерня, перш чым адправіць яго ў кантрольна-насенную лабораторыю.

Фота Г. Сакаловай.

«Зялёную вуліцу» адкрываем бабовым культурам. Будзем іх вырошчваць і на зерне, і на сілас, і на зялёную падкормку жывёле.

Вялікі масіў, амаль на трыста гектараў, засеем кармавым лубінам.

Сёлета наш калгас у дастатку забяспечыць жывёлу кармамі. А гэта азначае, што мы дадзім дзяржаве многа мяса, малака і іншых прадуктаў жывёлагадоўлі.

Абудзіліся абшары калгасных зямель, вясна паклікала ўсіх нас у поле. Бітва за ўраджай чацвёртага года сямігодкі пачалася. І мы абавязаны выйграць яе. Да гэтага кліча нас ленінская партыя.

Ф. П. ЕРМАЛАЕВА,

аграном калгаса «Маяк камунізма».

Марілёўскі раён.

НАБЛІЗІМ СВЕТЛЫ ДЗЕНЬ

ДАЯРКАЙ я стала не адразу. Спачатку даглядала гусей, потым цялят, а пайтара года назад за мной замацавалі групу кароў. Якраз у гэты час даяркі нашай фермы бралі абавязацельствы на трэці год сямігодкі: усе абяцалі надаць па 3200 кілаграмаў малака на карову. А я не ведала, што мне рабіць. Лічба вялікая. Як падумала, колькі гэта малака трэба выдаць, — страшна зрабілася. Вопыту ў мяне не было, але і адставаць ад другіх таксама не хацелася. Рашыла паспрабаваць і згадзілася.

Па прыкладу перадавых даярак стала раздойваць кароў, старанна даглядаць іх, добра корміць. Вясной дойным каровам адвалялі лепшую пашу.

Разабралася я ў «характарах» кароў. Што зробіш, прыходзіцца прытасоўвацца. Некаторыя — пераборлівыя. Як толькі ў рацыёне паявіцца што-небудзь новае, карова толькі паспытае, а есці не ста-

Галіна Дударова.

не. Такіх я паступова прывучала да новага корму, запраўляючы яго канцэнтратамі. Ёсць і такія каровы, якія не адрэзу аддаюць малака. Трэба пасядзець ля іх лішняю хвіліну, пачакаць, яшчэ раз зрабіць масаж вымя.

Няспынна ўдасканальваючы сваё майстэрства, я летась надала ад кожнай каровы па

3340 кілаграмаў малака і заваявала першынство ў спаборніцтве сярод калгасных даярак раёна. Пераходны чырвоны вымпел перайшоў у мае рукі.

Яшчэ лепш буду працаваць сёлета. Надаю па 3500 кілаграмаў малака ад каровы. Першы адказы экзамен для жывёлаводаў вытрымала: стойлавы перыяд прайшоў паспяхова. У бліжэйшы час мяркую давесці сутачныя надой малака ад каровы да 16 кілаграмаў. Добрай падмогай зараз служыць кукурузны сілас, яго ўдосталь нарыхтавана ў гаспадарцы. На вясну каровы выйшлі добра ўкормленыя. А гэта сведчыць аб тым, што пашавы перыяд зноў стане перыядам «вялікага малака». Працую з натхненнем. Новыя сілы далі мне рашэнні сакавіцкага Пленума ЦК КПСС. Я ўпэўнена, што гэты год будзе пераломным у жыцці сельскай гаспадаркі, мы даб'ёмся багацця прадуктаў, наблізім светлы дзень камунізма.

Галіна ДУДАРАВА,

даярка калгаса «Ленінская іскра».

Аршанскі раён.

У НАС КУКУРУЗА ВЫСПЯВАЕ

МНОГІЯ лічылі, што кукурузу на зерне ў нашым раёне вырасціць нельга. Нават некаторыя спецыялісты гаварылі:

— Не паспее!

З такімі меркаваннямі я не згаджалася і рашыла даказаць іх беспастаўнасць. І даказала. Летась наша звязно пачало вырошчваць кукурузу на зерне. Праўда, кожны з 17 гектараў даў толькі па 25 цэнтнераў зерня, але пачаткі добра паспелі, у кожным з іх было каля 500 зярнят. А галоўнае — людзі паверылі, што кукуруза ў нашых умовах паспявае.

Што ж забяспечыла поспех?

Перш за ўсё — старанная праца кукурузаводаў, добрае насенне, правільны догляд пасеваў.

Кукурузу размяшчалі па добра ўгноеным бульбянішчы, дзе раней былі прысядзібныя ўчасткі калгаснікаў. Глеба супяччаная, самая спрыяльная для гібрыда «Букавінскі-3», які мы выса-валі.

Пасля міжрадковай апрацоўкі кукуруза пайшла ў рост, пацягнулася сваім лісцем да сонца. Калі паявіліся першыя пасынка, мы правялі пасынкаванне, каб пажыўныя рэчывы ішлі толькі ў цэнтральнае сцябло.

Да канца верасня поўнасцю паспела зерне.

Пачаткі захоўвалі ўсю зіму на складзе, развесіўшы на дроце. Зерне мае ўсходжасць 98 працэнтаў.

Абмяркоўваючы рашэнні сакавіцкага Пленума ЦК КПСС, наша звязно ўзяло абавязацельства вырошчваць кукурузу на плошчы 50 гектараў і атрымаць з кожнага гектара па 500 цэнтнераў зялёнай масы, а на 25 гектарах — па 50 цэнтнераў зерня.

Сёлета мы значна лепш падрыхтаваліся да сяўбы. На кожны гектар пасеву ўнеслі па 40 тон тарфагноевага кампосту. Механізатары Пётр Ціхмановіч і Мікалай Ваўрынюк добра падрыхтавалі машыны і інвентар. Разам з аграномам калгаса мы распрацавалі план работ па вырошчванню кукурузы.

Мы ўпэўнены, што сваё слова стрымваем.

Валянціна МАРЧУК,
звеннявая па кукурузе
калгаса імя Жданава.

ГЕНРЫКА стаіць на падворку, пад-
ставіўшы твар лагоднаму ветру.
«Вясна, вясна, што ж ты падво-
дзіш нас? Трэба хутчэй у поле, — з лёг-
кім дакорам думае дзяўчына. — Летась
такой парой амаль усё было пасеяна...
Для буракоў жа так: чым раней у зям-
лю, тым лепей».

Галоўны

— У вясну ўглядаешся, Генрыка? —
нібы адгадваючы думкі дзяўчыны, спы-
таў брыгадзір Станіслаў Іванавіч Лі-
соўскі.

— Неспакойна на сэрцы, Станіслаў
Іванавіч, — уздыхнула Генрыка.

— Ці атрымаеш такі ўраджай, як ле-
тась, звеннявая? — у голасе брыгадзіра
чуваць была нотка сумнення. — Праў-
да, летась тваё звяно нядрэнна папраца-
вала.

Летась... Добры, але трудны год вы-
даўся. А калі спытаць у Генрыкі, як
атрымала самы высокі ўраджай не толь-
кі ў калгасе, але і ў раёне, у чым га-
лоўны сакрэт? Яна адкажа:

— Вельмі проста: працавалі добра,
зямлю заправілі добра. Вось і атрымалі
добра.

— Не кажы, Генечка, не так усё
лёгка, як ты гаворыш, — запярэчыў
брыгадзір. — Хіба ж мала цяжкасцей
было? Памятаеш, пры сяўбе буракоў
не дагледзелі, як праходы забіліся
ў сеяльцы, — так і астатнія лясіны. Мусілі
дасяваць — не пуставаць жа зямлі.
А потым вятры і сонца сушылі глебу...

І ўспомніла Генрыка цяжкую мінулую
вясну. Буракі пасеялі, а дажджу няма.
Вецер ды сонца, а то і холад. Праўда,
бурак лёгка пераносіць маленькія за-
маразкі, толькі ўсё ж трывожна на ду-
шы. А горш за ўсё тое, што зямля за-
сушыла. Тады звеннявая не давала спа-
кою сваім жанчынам. Але тыя і не крыў-
давалі на Генрыку. Ванда і Адальфіна
Абуховічы, Аляксандра Цыдзік, Петра-
нэля і Алена Радзіваноўскія, Вацлава
Абуховіч рыхлілі зямлю колькі разоў,
каб хоць гэтым памагчы раслінам.

— Ці варта ўспамінаць, — Генрыка
апусціла вочы.

А брыгадзір працягваў:

— Я так скажу, — буракі любяць
клопат. Як толькі ўзышлі — увесь час
глядзі і глядзі. Тут важна не прапусціць
момант, калі з'явіцца два лісточкі.
Тады пачаць прарэджванне.

— Вось тут, напэўна, і «галоўны
сакрэт» нашых поспехаў, — кажа Ген-
рыка. — Мы адначасова з прарыўкай
выполваем пустазелле. Дужа любяць
маладыя расліны святло. І пасля гэта-
га не пакідаем участкі без догляду, бо
могуць з'явіцца «запозненыя» ўсходы
буракоў ці выпадкова пакінутыя. Мы іх
вырываем — навошта, каб з зямлі па-
жыўныя сокі цягнулі. Што яшчэ важна?
Каб пасевы ўвесь час былі чыстыя. Бу-
рак не церпіць пустазелля. Вось мы і
зробім два-тры рыхленні, пакуль між-
радкоўі закрываюцца бацвіннем.

сакрэт

Вельмі памагае падкормка мінераль-
нымі ўгнаеннямі. Звяно Генрыкі пад-
кормлівае буракі па тры разы (а не два,
як сказана ў аграправілах). Генрыка
прапанавала змяншаць дозы: для бу-
ракоў лепш дадаваць угнаення патрош-
кі, але некалькі разоў, чым адразу
многа.

— Быў у нас вельмі павучальны выпа-
дак, — зноў уступае ў гутарку брыга-
дзір. — Калі па шчырасці гаварыць,
дык віноўніцай была мая жонка. Летась
амаль усё буракі на сваім участку загубі-
ла. Прынёс я дадому салетры, а яна
не шкадуючы і бухнула. Добра, што
на дзесяць сотак не хапіла, там буракі
выраслі. А так — пагарэлі.

— Калі ўжо гутарка зайшла пра
ўгнаенні, дык вось што трэба помніць
буракаводу, — кажа Генрыка. — Дасі
замнога салетры — пойдзе ў рост бац-
вінне, а карань будзе маленькі. Бачыце,
у нашай справе ўсё адно да аднаго.
Калі што ўпусціш, дык многа буракоў
не далічышся. А хіба можна ўпусціць,
не дагледзець, калі краіне патрэбна
ўсё больш і больш прадуктаў?

Нялёгка склалася ў Генрыкі жыццё.
Яна — старэйшая ў Абуховічаў. Гадавала
малых, правіла дамашнюю працу,
а сёстры, браты вучыліся, ішлі ў людзі.
Тарэса і Аліна пайшлі па гандлёвай
лініі, Людвіка скончыла ў Гродна меды-
цынскае вучылішча і працуе медсястрой.
Брат Іосіф шафёрам у сваім калгасе
працуе. Малодшы, Рычард, падаўся
ў вучылішча механізацыі. А Генрыка
стала славутым майстрам высокіх ура-
джаяў буракоў. Больш дзесяці год вы-
рошчвае яна гэтую культуру. Добрую
школу прайшла. Нават цяпер не верыць,
што калісьці атрымлівалі ўраджай
па... 70 цэнтнераў з гектара.

— За апошнія гады ўраджай падняўся
да 351 цэнтнера з гектара, — зазначае
брыгадзір. — Самы лепшы ў калгасе
і, напэўна, у раёне.

МЫ ХОЧАМ ПРАЦАВАЦЬ У ВЕСЦЫ!

Станочніца Рэчыцкага фанера-мэблевага
камбіната камсамолка Надзея Шчаглова
вырашыла стаць жывёлаводам.

Токар завода «Гомсельмаш», ударніца
камуністычнай працы камсамолка На-
дзея Кашыцкая едзе на работу ў калгас.

Фота Ч. Мезіна.

Сапраўды так. Трэцяя брыгада калгаса
«Прагрэс» славіцца высокімі ўраджаямі
ўсіх культур. Тут летась атрымалі пша-
ніцы па 26 цэнтнераў з гектара. А грэч-
ка! Амаль па сто пудоў з гектара. Буй-
на вымахала «каралева палёў». Хаця
Станіслаў Іванавіч кажа, што ўраджай
не з лепшых, але гектар быў важкі:
па 850 цэнтнераў зялёнай масы! Зямля
добра родзіць, бо не шкадуюць калгас-
нікі ні сіл, ні часу, каб лепш угноіць
глебу. Вось і сёлета пад пасевы цукро-
вых буракоў (а іх будзе 32 гектары) вы-
везлі па 40 тон гною на гектар.

— Пастараемся вырасціць яшчэ леп-
шы, як летась, ураджай, — кажа Генры-
ка. — Маё звяно сёлета вырошчвае
буракі на плошчы 6 гектараў. Думаем
атрымаць па 475 цэнтнераў клубняў
з кожнага гектара. Толькі вось што нас
хвалюе. Шмат яшчэ сіл трэба дадаваць
буракам, амаль усё лета стаім на план-
тацыі, сагнуўшы спіну. Хутчэй бы машы-
ны на нашы палі.

Як жа ў калгасе пераходзяць на ме-
ханізаванае вырошчванне буракоў? Ме-
ханізатары — піянеры ў гэтай справе.
Сёлета яны будуць апрацоўваць бу-
рачныя плантацыі ў другой брыгадзе.
Павучыцца ёсць дзе. У апорна-паказаль-
най гаспадарцы раёна — калгасе імя
Жданава механізатары А. Радак і М. Куц-
ко ўжо трэці год вырошчваюць буракі
механізаваным спосабам. Трактарыст
калгаса «Прагрэс» Гарбанюк ездзіў на
Кубань да вядомага майстра высокіх
ураджаяў буракоў Уладзіміра Святліч-
нага.

З кожным годам працаваць становіць-
ца лягчэй. Саюз машыны і чалавека —
вялікая сіла. Безумоўна, 460 цэнтнераў
буракоў з гектара — не мяжа. Можна
давесці ўраджай да 500—600 цэнтнераў.

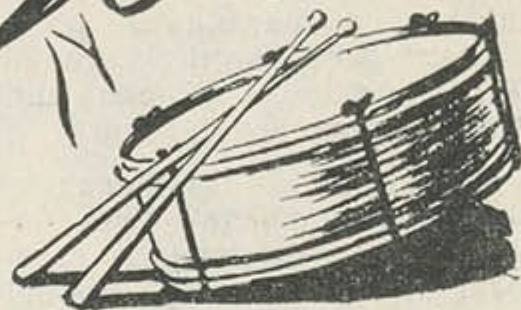
— Вось вы пыталіся, у чым галоўны
сакрэт нашых поспехаў, — сказаў Стані-
слаў Іванавіч. — Самая лепшая агра-
тэхніка, дастатак угнаенняў, машыны
нічога не далі б, каб не было ў нас та-
кіх людзей, шчырых, стараных, праца-
вітых. З адной вы пазнаёміліся — з Ген-
рыкай Эдуардаўнай Абуховіч. А на
нашай зямлі колькі такіх! У гэтым — га-
лоўны сакрэт.

Ю. НІКАЛАЕЎ

Скідальскі раён,
калгас «Прагрэс».

Хто распаліў касцёр...

У ШМАТМІЛЬЁННАЙ піянерыі нашай Радзімы — свята. Сорак год назад, 19 мая раскаціўся па краіне барабанны пошчак першага піянерскага атрада, што нарадзіўся ў Маскве, на Чырвонай Прэсні. А праз месяц заявіў аб сабе першы атрад піянераў Беларусі, створаны ў Мінску, пры клубе прафшколы.

Першымі піянерамі былі закладзены тыя асноўныя традыцыі, якія развіваюць і памнажаюць юныя ленинцы нашых дзён.

Напэўна, сярод чытачоў нашага часопіса ёсць удзельнікі Першага Усебеларускага злёту піянераў, які адбыўся ў жніўні 1929 года. Невялікі нарыс, што друкуецца на гэтай старонцы, і расказвае пра самых першых піянераў рэспублікі, якія з'ехаліся на першы злёт. Калі ў вас у сям'і ёсць піянеры, акцэбраты, прачытайце разам з імі пра першыя крокі слаўнай піянерыі.

* * *

...Васіль ляжаў пад павеццю на тапчане, слухаў, як цурчаць па даху струменьчыкі дажджу, і думаў, што хутка ўбачыць Мікітку і што заўтра раніцай дажджу, напэўна, не будзе. Заўтра раніцай ідзе Васіль Вавілаў з атрадам на вакзал — сустракаць дэлегатаў з Гомельскай вобласці. З імі прыедзе і Мікітка!

Мінула вясной ездзіў Васіль атрад, што пры першай Дзяржаўнай друкарні, у Мікіткаву вёску Бараўляны.

Збіралі піянеры попел, сартавалі насенне, распаўсюджвалі кнігі сярод сялян, абаранялі малых пастушкоў, падпаскаў, нянек, каб іх не крыўдзілі і каб яны маглі вучыцца. Работы хапала!

У тую ноч перад злётам Васіль не заснуў. — «Як гэта ўсё будзе?» — думаў ён.

А было вось як. Васіль сустрэў Мікітку, і пяць дзён яны былі разам — да 15 жніўня, пакуль не закрыўся злёт.

Вядома, не толькі весяліліся і гулялі, а і працавалі. Праўда, Мікітку стала смешна, калі яму казалі: «Вы ўдзельнік работы Усебеларускай канферэнцыі піянераў».

— Вось дык работка, — сказаў Мікіта, — сядзі сабе і слухай цікавыя рэчы!

Піянеры з Бараўлян лічылі за работу толькі тую, якая робіцца рукамі. Мікітку трэба было ледзь не за язык цягнуць, каб выведаць у яго пра піянерскія справы, «якія садзейнічаюць умацаванню сацыялістычнага будаўніцтва».

Васіль аж злаваўся на Мікітку, калі той выступаў у садзе «Прафінтэри» з рапартам перад дэлегатамі злё-

ту, перад старымі бальшавікамі і прадстаўнікамі Народнага Камісарыята Асветы, Цэнтральнага бюро юных піянераў. Хіба не мог ён як след расказаць пра свае справы? Няўжо забыўся Мікітка, што піянерскі касцёр злёту будучы распаляваць дэлегаты з тых атрадаў, дзе лепшыя поспехі?

Толькі падумаў гэта хлопец, як чуе: «А зараз слова мае дэлегат шаснацатага піянератрада Мінска Васіль Вавілаў!»

Сэрца ў Васіля нібы абарвалася і ўпала са страшэннай вышыні. Трэба было гаварыць! Але пра што? «Расказаць, як наш атрад удзельнічаў у вясенняй пасяўной кампаніі? Адрапартаваць злёту пра дружбу з сельскай піянерыяй? А можа пра Іванку, які быў бяздомны чалавек, а зараз — піянер? Скажаць, што, апрача Вані, мы ўцягнулі ў піянерскі атрад яшчэ сорак восем беспрытульных дзяцей? А можа пра суботнікі? Пра тое, як шукалі лекавыя травы, як збіралі шышкі для электрастанцыі?»

Дарога ад лаўкі да прэзідыума злёту была такая кароткая, што Васіль так і не паспеў абдумаць, пра што ў першую чаргу рапартаваць.

І доўга пасля таго Васіль не мог як след ўспомніць, што ён гаварыў са сцэны. Памятаў толькі, што Мікітка пасля яго выступлення засмучана сказаў: «Чаму ж ты пра пасяўную змаўчаў? І наогул...» Толькі тады Васіль зразумеў: не ўсякі здолее добра адрапартаваць.

«Не здолела» і піянерка з вёскі Ушачы. Яна гаварыла пасля Васіля. Прадстаўнік

Цэнтральнага бюро юных піянераў аб'явіў, што слова трымае Марыйка Семіянка, важатая звяна па ліквідацыі непісьменнасці. Дзяўчынка, хвалючыся, пачала: «Мы ліквідавалі... дзвесце восемдзят сем непісьменных сялян!» У прэзідыуме заўсміхаліся, па радах прабег

каб глянуць на таго самага Міхася, пра якога пісалі ў газетах. Ён памог выкрыць на бабруйскай фабрыцы

У мінскай сярэдняй школе № 4 ёсць добры піянерскі пакой. Вучні часта збіраюцца тут, выпускаюць насценгазету, праводзяць зборы. Вось і цяпер Валя Жалтова, Міша Казарог, Ларыса Кантаровіч, Міша Чудакоў заняты справамі атрада.

Фота Я. Круглова.

смяшок. Але ўсе зразумелі, што хацела сказаць Марыйка: яна з піянерамі ліквідавала, вядома ж, не сялян, а іх непісьменнасць. Усе запляскалі ў далоні, і Васіль падумаў: «Марыйцы — вось каму запальваць касцёр!»

На сцэну падняўся дэлегат з Бабруйскай вобласці Сямён Хмыль. Ён не паспеў адкрыць рот, а дэлегаты гучна апладзіравалі яму: Сёма Хмыль — жыхар першага ў рэспубліцы піянерскага лагера! Яшчэ чатыры гады назад ён з сябрамі пабудаваў гэты лагер каля вёскі Падрэчча. Не, касцёр злёту запаліць Сямён Хмыль!

Тут аб'явілі, што ад Бабруйскай вобласці будзе рапартаваць яшчэ адзін піянер — Міхась Касоўскі. І яго сустрэлі воплескамі, многія паўскоквалі са сваіх месц,

«Чырвоны харчавік» шайку зладзеяў, раскрадальнікаў грамадскага добра!

Гаварыў Міхась пра свой баявы атрад піянераў, які змагаецца разам з дарослымі за план першага года пяцігодкі. Піянерскія пікеты ля фабрычных варот. Сацыялістычнае спаборніцтва з рабочымі за лепшую дысцыпліну ў працы, за лепшую прадукцыю. Работа на дварах і ў цэхах фабрыкі. Начныя дзяжурствы па ахове сацыялістычнай маёмасці... Хіба можна сумнявацца, што іменна Міхасю будзе даручана распаліць злётаўскі касцёр?!

Праўда, ніхто яшчэ не ведаў, што на злёце прысутнічае юны камунар, адзін з арганізатараў «дзіцячай камуны» на Савецкай вуліцы ў Мінску. Ён з таварышамі памог злавіць белага афіцэра,

які забіў іх важака-камсамольца і задумаў яшчэ нейкую чорную справу. Невядома было ўдзельнікам злёту і пра Паўліка Віхрова, хлопчыка з вёскі Капланцы. А ён адважыўся змагацца з рэлігійнымі забабонамі ў сваёй вёсцы. Адзін — супраць цэлага сектанцкага гнязда!

Каму ж, у такім выпадку, касцёр запальваць? Вось бабруйскія дзеці першыя стварылі піянерскі лагер. Добра! А рапарт першых юных натуралістаў! Юрый Шчаўкун з Горак паведаміў: вясной 1926 года ў Аршанскім раёне было больш пяцісот юнатаў, і з імі займаліся студэнты з сельскагаспадарчай акадэміі. А мінскія піянеры з Ляхаўкі? Яны ж — першыя турысты, з дваццаць шостага года падарожнічаюць! Ці не лепш будзе, калі распаляць наш агульны злётаўскі касцёр тыя, хто першыя распалявалі паходныя кастры?

Такая думка ў Васіля знікла гэтак жа хутка, як і з'явілася. Усе пачулі кароткі рапарт сельскай піянеркі Нюры Булат, якая прыехала з Веткаўскага раёна, і зразумелі: калі ўжо каму і цяжка было, дык гэта Нюрынаму звяну. Каб ахапіць усіх вучобай, Нюры Булат і яе сябры-піянеры трэба было перш за ўсё апрануць і абуць многіх дзяцей. Яны здолелі гэта зрабіць — значыць, ім і пашана. Ну, а як жа быць з тымі, хто прыехаў на злёт з Філіповічаў, з той вёскі, што на самай граніцы з Польшчай? Філіповіцкія піянеры здолелі стварыць новы атрад за мяжой, у Заходняй Беларусі! «Мы — сябры дзецям рабочых і сялян усяго свету!» — заявіла на злёце Яніна Бокунь з Філіповічаў.

Дык хто ж усё-такі распаляць наш касцёр?

З-за стала прэзідыума выйшаў прадстаўнік старой гвардыі бальшавікоў і сказаў:

— Слухаў я рапарты юных піянераў і думаў: трэцяе пакаленне расце на змеіну барацьбітам. Выдатнае пакаленне расце! Нам, старым бальшавікам, можна быць упэўненымі: маладая змена, унукі Ільіча, здольны пераняць у бацькоў сваіх, у братаў старэйшых усю справу барацьбы за сацыялізм. Першыя піянеры справілі сваімі даказалі, што яны здольны працягваць барацьбу за перамогу сацыялізма. А таму няхай усе разам запальваюць яны свой піянерскі касцёр. Усе дастойныя! Усе — малайцы!

Дак ты іх

Алена

Сёння па Таню і Іру зайшоў іх тата, рабочы электратэхнічнага завода Мікалай Мікітавіч Дзямянчык.

Фота П. Нікіціна.

ДАЎНО не бачыліся мы з Аляксандрай Якаўлеўнай.

Цэлых дзесяць гадоў мінула з дня нашай першай сустрэчы на ціхай Асаавіяхімаўскай вуліцы, у гаманкім прыветлівым доме, дзе яна была тады і за дырэктара і за маці.

Дзесяць гадоў назад у тым доме жылі дзеці — круглыя сіраты, прывезеныя сюды з розных гарадоў і сёл Беларусі. Усе яны мелі розныя і ў той жа час падобныя біяграфіі. Усіх іх радніла адно вялікае гора, якое вынеслі яны з вайны на сваіх кволах плячах. Застаўшыся без сям'і, без бацькоў, па-дзіцячаму даверліва цягнуліся яны да ласкавых рук і цёплага слова.

У гэтым утульным доме дзеці знайшлі шчырую бацькоўскую ласку і клопат выхавальцаў-педагогаў, многія з якіх самі страцілі сям'і і цяпер сустракалі новых выхаванцаў, як родных.

Дзесяць год — немалы тэрмін. Тыя, каму бліжэй да старасці, за дзесяць год пастарэлі. Тыя ж, чыё жыццё тады яшчэ толькі пачыналася, сталі ўжо на ўласныя ногі і пайшлі самастойным шляхам.

Першая наша сустрэча адбылася тады, калі Аляксандра Якаўлеўна Кудрэвіч працавала дырэктарам сёмага дзіцячага дома ў Мінску. Сёння яна працуе ўжо не там. Дзіцячага дома няма. Няма таму, што і дзяцей — круглых сірат, — як гэта было ў пасляваенныя гады, таксама амаль няма. Ёсць дзеці, якія гадуецца з маці без бацькі або маюць радню, блізкіх.

Такім дзецям дзяржава цяпер будзе школы-інтэрнаты. Тут дзяцей даглядаюць, тут іх выхоўваюць, тут іх і вучаць — усё на месцы...

...Цяпер Аляксандра Якаўлеўна Кудрэвіч працуе загадчыкам дзіцячага камбіната № 144. Што гэта за «камбінат», можна даведацца, даехаўшы трамваем да кінатэатра «Змена». Там, у глыбіні ўтульнага зялёнага двара-сквэра, б'ялее двухпавярховы будынак. Сюды што-раніцы ходзяць уласнымі нагамі, а таксама «ходзяць» на маміных і татавых «ручках» 152 чалавекі. Няцяжка здагадацца, што гэтыя «чалавекі» і ёсць той самы «камбінат» або інакш — дзіцячыя яслі і дзіцячы сад, якімі і загадвае Аляксандра Якаўлеўна.

Скажыце, што можа быць больш прыемным, што можа больш хваляваць і захапляць, чым такое вось ружовае, такое цёпленькае, тугое, як мяч, стварэнне? Вось яно толькі што прачнулася і — лып-лып — пазірае на вас гэтак сур'ёзна! Пазірае так, што вам хочацца адначасова і ўшчыкнуць яго за круглую румяную шчочку, і пацалаваць яго, і падшлэпнуць па мяккаму цёпленькаму сцягенцу: ах ты, калабок!

Вось так прачынаюцца і гэтак жа сур'ёзна сустракаюць вас, новага чалавека, і гэтыя ватовыя «мяшкі», што спяць на свежым паветры на зімовай верандзе. Толькі карыя, сінія, чорныя вачаняткі-кветачкі: лып-лып, морг-морг... Бо невядома што лепей зрабіць: зараўсці так, каб узняць на ногі адразу ўсіх суседзяў, ці зашмэеца — расплысціся ўсмешкай да самых вушэй... Ніхто як быццам не збіраецца ні з'есці, ні набіць...

— Харшыя дзеткі — праўда?

З такім замілаваннем звычайна гавораць пра ўнукаў пажылыя маткі і бабулі. (У маладых маці пачуцці больш «крайнія»: «Ах ты, маё золата! Ах ты, мой прыгажун! Ах ты, разумнік мой!» Або: «Ах ты, нягоднік! Усе рукі выкруціў. Сядзь, а то я цябе зараз пасаджу!..»)

Аляксандра Якаўлеўна па ўзросту яшчэ не належыць да той «класічнай» катэгорыі бабуль, без якіх не можа абысціся ў сваіх пісаннях ніводзін чалавек, які хоць трохі «ўмее трымаць» пяро ў руках і піша пра дзяцей... Аляксандра Якаўлеўна хударлявая, не вельмі гаманкая. У яе прытомлены позірк добрых вачэй, якія беспамылкова ўмеюць заўважыць, каго трэба падтрымаць, каму паспачуваць, умеюць распазнаць, на чыю бяду трэба адгукнуцца... У Аляксандры Якаўлеўны аблічча жанчыны, якой давялося жыццё пражыць адной, без «шырокай» мужавай спіны, на якую можна ўскласці клопаты і пра сябе самую і пра дзяцей... Ёй гэтыя клопаты — пра сябе самую і пра дзяцей — давялося вынесці на ўласных плячах. Муж загінуў у партызанах. Разам партызанілі...

А такія клопаты не выпростваюць жаночых плеч — яны іх паволі, непрыкметна прыгінаюць. У такім клопаце паволі, непрыкметна пакідае жанчыну яе некалі малады, звонкі смех. Застаецца ўсмешка, але не заўсёды яна прыкмета веселасці, якой няма справы ні да чаго на свеце... Такія клопаты затое незвычайна адчувальнымі робяць душу і сэрца. Не бойцеся шукаць у іх спагады — яны вам заўсёды адгукнуцца...

забудзеш?

ВАСІЛЕВІЧ

— Харошыя дзеткі — праўда? — перапытвае Аляксандра Якаўлеўна, памагаючы сястры-выхавацельніцы вызваляць адзін «мяшок» за другім.

Чудоўныя! Хоць ніводзін з іх толкам не ўмее сказаць яшчэ, хто ён: Толік ці Ірачка...

Чудоўны і сам камбінат, дзе ў такім доглядае, у такім цяпле і святле растуць гэтыя бесклапотныя кветкі. Зазірніце ў беласнежныя спальні, дзе ў любую пагоду дзеці спяць на свежым паветры. Пабывайце ў пакоях для гульняў, дзе над усім пануе святло і сонца! Палюбуйцеся, як дзелавіта тут узводзяцца дамы, як цярпліва будуюцца караблі і паравозы, як натхнёна мнуць і лепяць тыя, хто мае справу з пластылінам. Гэта старэйшая група дзіцячага сада. У гэтых хутка дадасца новы занятак — выхавачельніца Людміла Фаменка будзе займацца з імі англійскай мовай.

Ну, а маленькія — ясельнікі — у тых клопат пакуль што з мячом ды з лесвічкай. Паспрабуйце ўскараскацца аж на трэцюю прыступку!

У гэтых жа вясёлых светлых пакоях стаяць і абедзенныя столікі з мяккімі крэселцамі для кожнага дзіцяці. Сапраўдны мэблевы гарнітур! За абедзенымі сталамі работа таксама спорыцца. Не дзіўна, што такія апетытныя, такія ружовыя тварыкі ў маленькіх жыхароў гэтага добрага дома.

Мамы (усе яны працуюць: каторая ў цэху на заводзе, каторая ў бальніцы, каторая настаўніцае) могуць спакойна займацца кожная сваёй справай. Колькі рук, умелых і добразычлівых, корміць тут, мые, песціць: расціце, дзеткі!

— Як ты да іх не прывыкнеш, як ты іх не будзеш любіць, каб і не хацеў нават, — усміхаецца Аляксандра Якаўлеўна, мяняючы мокрую штонікі «ўнуку» Сярожу. Сын Раі Давідзенкі — выхаванкі яе, Аляксандры Якаўлеўны, дзіцячага дома... Да Раі і цяпер, хоць яна ўжо і сама маці, — асаблівае пачуццё.

Наогул, да тых, «сваіх» (і да гэтага часу «сваіх» — пятнаццаць гадоў работы ў дзіцячых дамах — гэта цэлае жыццё!), было, праўда, другое адчуванне. З тымі трэба было інакш, чым з гэтымі, сённяшнімі — кроў з малаком — пестунамі. Тыя прыходзілі ў дзіцячы дом худыя, бледныя... Здаецца, у чым толькі душа трымалася! І душы той, ой, як многа трэба было!

Тым не гладзіла шаўковую галоўку пяшчотнай матчына рука. Тых не саджаў на плячук, не катаў з горкі ў саначках бацька. У тых не было бабулі, якая б заспявала нанач «ката» або расказала казку... Вось чаму тым, як і ўласным дзецям, трэба было без астатку аддаваць уласнае сэрца. І добрым і горшым — усякіх было — усім ім больш за ўсё на свеце патрэбна была мацярынская ласка і бацькаў клопат...

Дзесяць гадоў — не малы тэрмін. Дзе ж яны цяпер? Я ж таксама памятаю некаторых з іх. Дзе цяпер тыя дзве прыгожыя дзяўчынкі, што хадзілі па калідоры на дыбачках і ўсё прытанцоўвалі, а калі бачылі, што ніхто за імі не назірае, — усё кружыліся на адной

— А ну, паглядзім, на колькі прыбавіла ў вазе наша Ірачка? — Аляксандра Якаўлеўна Кудрэвіч (справа) і ўрач Раіса Андрэеўна Савіцкая ўзважаюць Іру Гуніч.

Фота П. Нікіціна.

ножцы перад вялікім трумо ў вестыбюлі? Адна такая светленькая, з белымі бантамі коскі, а другая тоненькая, смуглявая. Вочкі вялікія, чорныя...

Ах, божа мой, ды гэта ж Ларыса Міхеда і Валя Карчакоўская! Ларыса ўжо каторы год салістка балета ў Беларускай тэатры оперы і балета. У афішах яе так і адзначаюць — «салістка»... А Валя Карчакоўская — таксама салістка балета — у Куйбышаўскім тэатры. Роза Блюм танцуе ў кардэбалеце. Такая была цёмная, задуманная дзяўчынка. Роза мае ўжо двое дзетак...

А памятаеце такога панурага хлапчука: усё яму было нядобра, усё не да спадабы. Не хацеў нікога слухаць, не хацеў вучыцца: «Калі вам патрэбны «чацвёркі», дык ідзіце самі ў школу і атрымлівайце іх, а мне хопіць і «тройкі». Гэта выхавачелям так ды і дырэктару. А потым, з 10-га класа, як быццам падмянілі хлопца, як быццам не той чалавек стаў! Пасля ўжо ўсё прыходзіў у дзіцячы дом і памагаў малодшым у майстэрнях, вучыць урокі памагаў слабейшым... Гэта Жора Ціханаў. Цяпер працуе на трактарным, і там ім не нахваляцца. Такі слаўны, такі харошы...

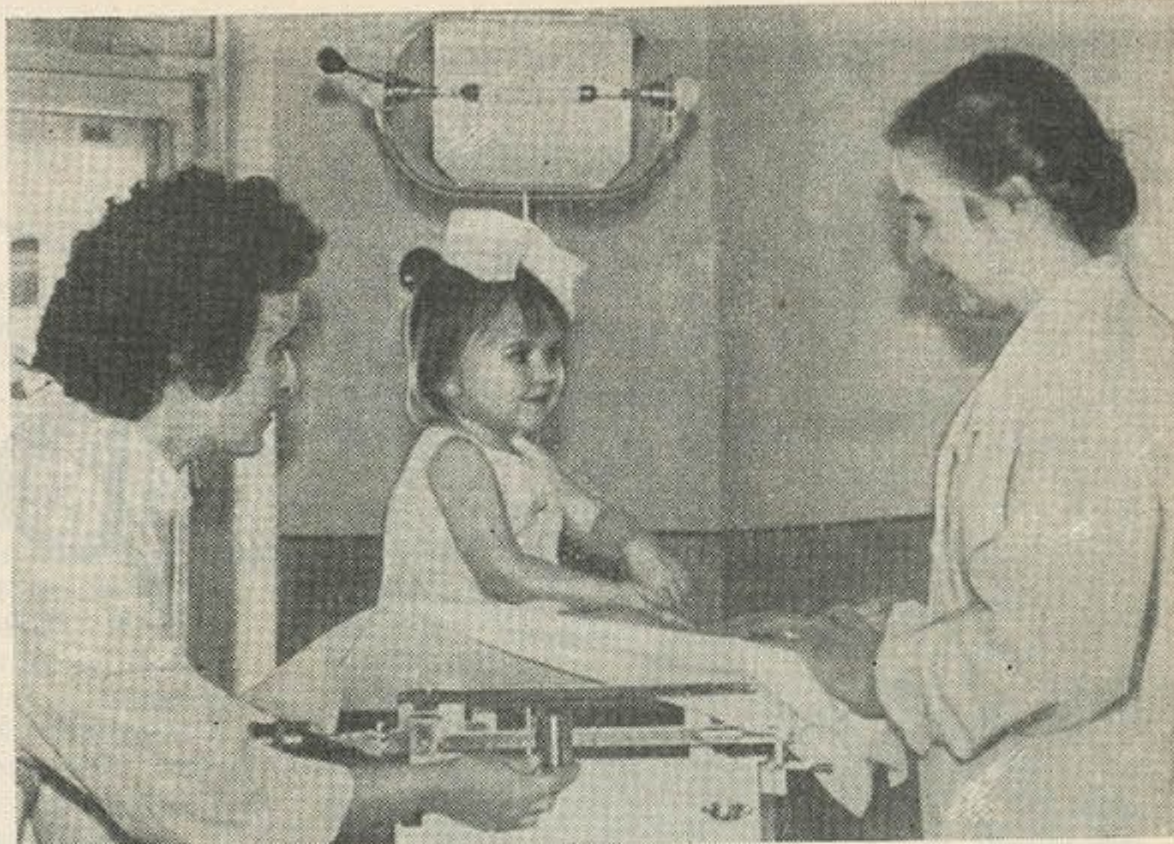
А Вера Карабка? Года яшчэ няма, як працуе на радыёзаводзе, а яе ўжо брыгадзірам паставілі. І прэмію ўжо атрымала. І на Дошцы гонару...

А Таню Дзегцярову вы не памятаеце? На гадзінніковым працуе. Асвоіла ўсе аперацыі. Рыхтуецца ў інстытут паступаць, у політэхнічны. Вось ужо дзе залатая дзяўчына! Добрая, вясёлая, танцуе як!.. Ну, ды Танюша і ў нас, у дзіцячым доме, была такой жа слаўнай дзяўчынкай...

— Дзеткі выйшлі ў людзі, — гэтак жа цёпла і сардэчна, як і пра «сённяшніх» дзетак, кажа Аляксандра Якаўлеўна. Праўда, да гэтай цеплыні і сардэчнасці дамешваецца яшчэ адно пачуццё — пачуццё шчырага мацярынскага гонару.

Выраслі ж усё яны, «дзеткі», на яе руках. Сваімі рукамі кожнага з іх потым збірала яна ў дарогу... Кожнаму аддала ў гэту невядомую дарогу часцінку свае душы. Не раз памацярынску, стараючыся не паказваць слёз, і плакала...

Дык як ты іх забудзеш? Каго ты часцей за іх успомніш? І што ў тваім жыцці — найбольшая радасць?..

Аўгіння КАВАЛЮК

Рыбакі

У чаротах ля ракі
Засядалі рыбакі,
Засядалі раным-рана:
Саша, Пеця і Святлана.

Уніз галоўкі пасхілялі,
Нібы ў рот вады набралі.
Усе сядзелі ціха-ціха,
Толькі Саша носам чмыхаў.

Раптам неяк выпадкова
У Сашы вырваліся словы:
— Гаварыў нам Свецін тата,
Што тут рыбы ёсць багата.

Ды камар усё снуе:
Таму рыба і не клюе.
Пеця ў гневе закрычаў:
— Лепш бы, Сашка, памаўчаў.

У злосці Света плюнула:
— Каб не вы, дык клюнула б.
І пайшлі такія спрэчкі
У чаротах, каля рэчкі.

Каб не спрэчкі ў іх,
дык хіба
Усе вярталіся б
без рыбы!

Рыбаком жадаеш быць —
Навучыся ў дружбе жыць.
Рыбаком жадаеш стаць —
Навучы сябе маўчаць.

Павел ШЫБУТ

Касманаўт

Што такое з братам стала!
Не дабудзішся, бывала,
А сягоння наш Ігнатка,
Бач, займацца стаў зарадкай.
Я раскрыў сакрэты брата:
Ён рашыў стаць касманаўтам.
А зарадка, як вядома,
Першы крок да касмадрома.

Алена КОБЕЦ-ФІЛІМОНАВА
Мал. А. Плаксіна.

ЧЫРВОНЫ

Я надзену гальштук новы.
Колер гальштука пунсовы.
Ён пунсовы, быццам кроў
Нашых прадзедаў, дзядоў,
Што за праўду паляглі,
Каб мы ў горы не жылі.
Гэты лепшы колер мой,
Ненавісны за мяжой,
Там, дзе ёсць капіталіст
Містэр Сэм ці містэр Твіст.
На маю зямлю здалёку
Ён ад злосці косіць вока,
І закрэсліць хоча, дзеці,
Усё чырвонае на свеце.

ЖОЎТЫ

Жоўты колер—гэта сонца
Свеціць кожнаму ў ваконца
І пяшчотна грэе ўсіх—
І маленькіх, і старых.

ЗЯЛЁНЫ

А зялёны колер—гэта
Каласіцца жыта летам.
Каб было ў нас многа хлеба,
Гэты колер нам патрэбен.

БЕЛЫ

Галубок ляціць у шыр.
Белы голуб—гэта мір.
Колькі шчасця ў гэтым слове!
Усім патрэбен белы колер.

СІНІ

Сіні колер—гляньце: неба.
І яно таксама трэба.
Бо на небе сонца ззяе,
Нам праменні пасылае.
У небе лётаюць ракеты,
Вельмі добры колер гэты!

ЧОРНЫ

Чорны колер—гэта слёзы
Негрыцёнка з Афрыкі.
І ваенная пагроза
Злоснай чорнай свастыкі.
Гэта свастыка здаўна
Назваецца—вайна.
Чорны колер—гэта хмара
Часам сонца закрывае,
І тады зямному шару
Вельмі сонца не хапае.
Гэты чорны колер шкоды
Трэба знішчыць назаўсёды.

У МАЛЕНЬКІХ БАЛЕРЫН

У ДОМЕ культуры Мінскага трактарнага завода цэлы дзень звяняць дзіцячыя галасы. Дзеці тут такія ж гаспадары, як і дарослыя. Вось юннаты схіліліся над мікраскопам, разглядаючы будову ліста кукурузы; вась мастакі пабеглі кудысьці з эцюднікамі; аркестр народных інструментаў развучвае новую музычную п'есу, а хор — новую песню... Але гэта яшчэ не ўсё. Тут ёсць дзіцячая тэхнічная станцыя, якая шырока разгарнула сваю работу, ёсць драматычны і танцавальны гурткі. Ёсць вялікі харэаграфічны калектыў.

Дзеці ідуць у Дом культуры, як на свята. Шмат іх бывае тут кожны дзень: 130 чалавек — на дзіцячай тэхнічнай станцыі, 500 чалавек — у гуртках.

Рабочыя трактарнага завода з радасцю адпускаюць сваіх дзяцей на заняткі гурткоў. Яны ведаюць, што там іх навучаць цікаваму, прыгожаму і карыснаму.

Ва ўсіх гуртках пабываць немагчыма. Раскажам пра які-небудзь адзін. Вось, напрыклад, пра харэаграфічны. Гэты калектыў ведаюць не толькі на трактарным заводзе. Ва ўсім горадзе ён заваяваў сабе добрую славу.

...Гэта вельмі прыгожа, калі на сцэне — дзяўчынкі ў лёгкіх, як пена, касцюмах, грацыёзныя, імклівыя ў танцы, як матылькі... Здаецца, усё гэта далася ім так лёгка, так проста. А колькі працы за гэтай лёгкасцю і прастатой!

Вальс Глазунова, танец маленькіх лебедзяў з «Лебядзінага возера», вальс кветак са «Шчаўкунчыка» Чайкоўскага танцуюць старэйшыя выхаванкі Брунгільды Іванаўны Курылінай, тыя, што ходзяць у гурток чацвёрты год.

Многія, хто пабачыў іх выступленні, таксама захацелі далучыцца да гэтага хараства. Вось чаму так многа навічкоў прыходзіць у харэаграфічны гурток пасля канцэртаў.

З навічкамі Брунгільда Іванаўна размаўляе вельмі шчыра. Яна папярэджае, што прыгажосць і плаўнасць рухаў, лёгкі і эфектны танец на пальчыках, прыгожыя касцюмы і апладысменты — гэта ўсё будзе потым. А спачатку — праца, сур'ёзная і ўпарта.

Трэба сказаць, што цяжкія балетныя практыкаванні, сур'ёзная вучоба не спалохалі яшчэ нікога. Тома Смалякова і Ліна Келець, Іра Рубінштэйн і Наташа Сіроціна, Таня Рапапорт і Галя Майсеева, Света і Галя

Блавацкія ходзяць у гурток ужо чацвёрты год. Яны — «ветэраны» балета і памочніцы Брунгільды Іванаўны.

Толькі чатыры гады жыве харэаграфічны калектыў, а ў яго ўжо багатая гісторыя. Не адзін раз на розных аглядах — і абласных, і гарадскіх — здабываў ён першае месца. Але ўзнагароды, прэміі, прызы не закруцілі галовы юным балерынам. Калі ў якасці ўзнагароды калектыў атрымаў права на «творчае турнэ» — паездку з канцэртамі ў Магілёў, Бабруйск, Гомель, — дзяўчынкі трымалі сябе сціпла, як і належыць піянеркам. Выступалі на дзіцячых пляцоўках, у парках. Было шмат апладысmentaў, цікавых сустрэч, гутарак. Паездка ўзбагаціла ўражаннямі, яшчэ больш згуртавала піянерак.

Калектыў жыве не аднымі толькі практыкаваннямі і спектаклямі. Дзяўчынкі з захапленнем раскажваюць аб лекцыях па гісторыі рускага балета, аб экскурсіях у харэаграфічнае вучылішча, дзе вучацца «сапраўдныя» балерыны.

А незабыўныя паходы ў тэатр! «Лебядзінае возера», «Спячая прыгажуня», «Шчаўкунчык», «Марная перасцярога»... Дзеці сядзелі як зачараваныя. А потым — падрабязны разбор спектакля, абмен думкамі, а часам нават крытыка.

Быў у гісторыі калектыву забаўны выпадак. Аднойчы, чатыры гады таму назад, дзверы пакоя, дзе ішлі заняткі, адчыніліся, і на парозе з'явілася маленькая дзяўчынка. Яна сказала, што завуць яе Люба Буянкіна, што ёй пяць год (а было ёй усяго чатыры з палавінай), што яна хоча навучыцца танцаваць на пальчыках. Брунгільда Іванаўна звычайна такіх маленькіх не прымае. Але тут яе пакарылі настойлівасць і рашучасць Любачкі. І цяпер разам з вучаніцамі шостых, сёмых, восьмых класаў «старэйшай» называюць і васьмігадовую Любачку. Калі на канцэртах дзе-небудзь у цэху завода або ў клубе, або ў суседняй школе гурток паказвае харэаграфічную сцэнку «Гномы» на музыку Грыга, на долю Любы выпадае вялікі поспех. У гэтай сцэнке яна выконвае сола.

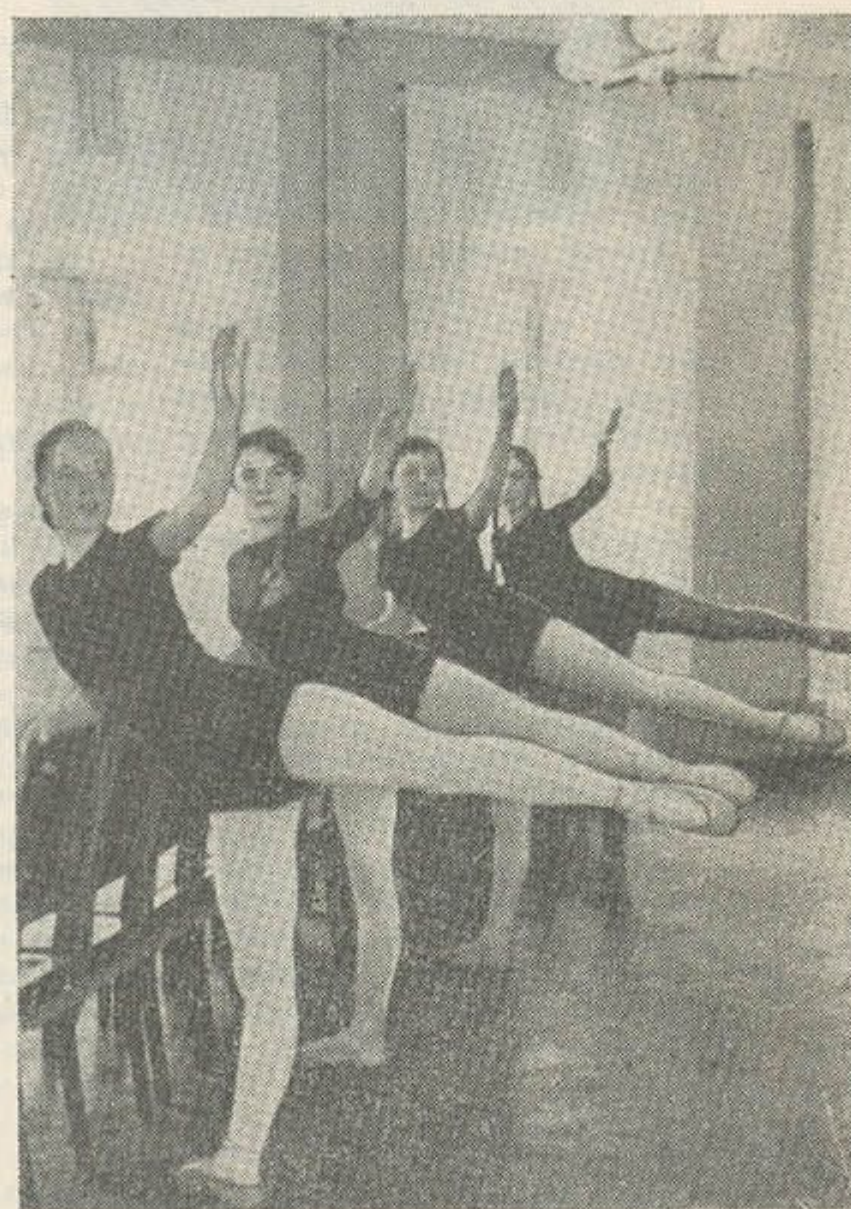
Выхаванкі Брунгільды Іванаўны, магчыма, не стануць прафесіянальнымі балерынамі. Але бяспрэчна іншае — дзяўчынкі заўсёды будуць удзячны сваёй кіраўніцы за цудоўную школу: за прыгожую паставу, за грацыёзнасць рухаў, якая ў жыцці патрэбна не менш, чым на сцэне. Будуць удзячны за прывіты густ, за ўменне атрымліваць асалоду, сапраўдную радасць ад музыкі, танца, тэатра.

Р. ПЯТУХОЎСКАЯ

Брунгільда Іванаўна Курыліна займаецца з самай маленькай балерынай школы Любай Буянкінай.

У балетнай школе Дома культуры Мінскага трактарнага завода ідуць заняткі.
Фота П. Нікіціна.

ПЕРШЫ... Другі... Трэці...
Чацвёрты...
Колькі іх у яе!

Божа мой! Проста дзіўна, як яна спраўляецца з гэтай чарадой!

Адно світанне прыходзіць на змену другому, шэра-блакітнае змяняецца воблачна-сонечным, але ў яе кожны дзень пачынаецца аднолькава.

Раней за ўсіх у доме ўстае яна і адразу ж пачынае завіхацца на кухні.

У пакоях не чуць, як яна бразгае каструлямі, налівае ваду, распальвае ў печы.

Крыху пазней устае муж, яе Сёма.

Праз акно кухні яна бачыць яго грузнае, дужае, нібы вылітае з бронзы цела і чуе яго здаволеннае, шумнае пафыркванне.

— Га-а... Ух-х... Га-а...

Сямён Дзям'янавіч абліваецца халоднай вадой.

І вось ужо яго зычны бас гучыць з пакоя, дзе спяць дзеці.

— Пад'ём!!

Да яе, пазяхаючы на хаду, першы ідзе Ваня.

Старэйшы, студэнт.

— Прывітанне, мамачка! — гаворыць ён і цалуе ў расчыраванелую ад гарачыні шчаку.

Ваня выходзіць на двор, і яна бачыць, як ён то бегае, то прысядае, — сын робіць фіззарядку.

Потым чуе прыглушаныя крыкі, сапенне і глухія мяккія ўдары.

Міхась ЯСЕНЬ

Мал. Э. Гусейнава

ПЯЦЬ ПАРТРЕТАЎ

Навела

— Пусці... Пусці...

— А-а-а... Вось табе... Вось табе... Будзеш?..

Яна ўжо ведае.

Гэта сярэдні і малодшы кідаюцца падушкі.

Ну, што ты з імі зробіш! Вось свавольнікі!

— Кінецце дурэцы! — крычыць яна ў глыбіню пакоя.

Шум сціхае, і два ўсмешлівыя тварыкі паказваюцца на момант у дзвярах, калі малодшыя выбягаюць на двор...

А сьнеданне ўжо на сталі...

У вялікай місцы рассыпчатай бульба, а побач на талерках масла, селядзец, хлеб, у збане сыракваша. Простая ежа здаровых людзей.

Усе дзьмуць на гарачыя бульбіны і з апетытам ядуць, перакідваючыся жартамі.

— Зноў нос накармаў, — смяецца Саша, сярэдні, паказваючы на Федзю.

У Федзі заўсёды так: то нос накорміць, то падбародак.

Ядуць усе, апрача яе.

А яна сядзіць, здаволеная, глядзіць на дзяцей і мужа. Усякай гаспадыні прыемна, калі сьнеданне, што яна згатава-

ла, ядуць з такім апетытам. Сама яна сьнедае пасля ўсіх.

Муж канчае першы.

Ён нетаропка выцірае тільным бокам далоні губы, устае з-за стала і падыходзіць да яе.

— Дзякуй, маці! — гаворыць ён, цалуючы яе ў лоб. Вось ужо дваццаць год ён яе цалуе ў лоб.

Яна праводзіць яго да парогам...

А потым разыходзіцца дзеці.

Ваня ідзе ў інстытут, а Саша ў школу. З дому яны выходзяць разам.

— Мам! Мы пайшлі! — крычыць Саша.

— Сьнеданне не забылі? — пытае яна.

— Не! — чуваць са двара.

А Федзечка на другой зме не вучыцца.

Ён падыходзіць да маці, абдымае яе і туліцца да фартуха галавой.

Яна ўжо ведае яго звычку прасіць што-небудзь моўчкі.

— Ну, што табе? — кажа яна, перабіраючы яго валасы.

— Мам, а мам! Дай сорок капеек! — цягне ён.

— Нашто табе, сынуля?

— Я з Воўкам мадэль раблю...

— Якую там яшчэ мадэль?

— Ну, мадэль, самалёта.

— На вось, — працягвае яна трыццаць капеек.

— Ну, мам-м! — нездаволенна цягне Федзя.

— Нічога! Абыдзешся, — строга гаворыць маці.

Федзя выбягае.

...І раптам яна чуе звон разбітага шкла.

Яна ўздрыгвае. І... прачынаецца.

— Сё-ёма! — нейкім надтрэснутым голасам жаласна шэпча яна, абмацваючы побач са сваёй галавой халодную падушку. Але Сёмы няма.

У доме цішыня...

Чаму? Чаму яна не дала яму тады гэтыя дзесяць капеек?! Божа мой!

І за што толькі ёй пакута такая!!! Гады прайшлі — і кожную раніцу, кожную раніцу адзін і той жа сон.

А са сцяны на яе глядзяць партрэты.

Першы — Ваня. Старэйшы яе. Гонар сям'і. Загінуў у сорок першым, пад Мінскам.

Другі — Саша — прапаў без вестак у сорок трэцім. На Курскай дузе.

Трэці — Федзечка. Малодшанькі... Крывіначка яе. Забіты ў сорок пятым у Берліне.

Чацвёрты. Яе Сёма. Муж яе дарагі. Памёр ад ран... У сорок сёмым. На радзіме. У гэтым самым доме... На гэтым самым ложку...

Першы. Другі. Трэці, Чацвёрты...

Усе.

Анатоль АСТРЭЙКА

ЧАС ВЯСЕННІ, ЧАС ПРЫГОЖЫ

Час вясенні, час прыгожы,
Ходзіць па краіне май.
Садзіць бульбу, сее збожжа
Беларускі родны край.

Апранаюцца ўсе дрэвы
Па-вясенняму ізноў.
Лес у салаўіным спева,
Поле ў спева жаўрукоў.

Даль шырэе палявая
І ярчэй блакіт нябёс.
І як сэрца, меж не мае
Наш неўтаймаваны лёс.

Прыдзе лета. Будзе лета
Буйным коласам звінець,
Добрай песняю паэта
Над палеткамі грымець.

Прыдзе восень. Будзе восень,
Пазалоціць родны край.
Мы збяром, дажнём, дакосім
Добры плённы ўраджай.

А калі зіма прымчыцца
На заснежаных вятрах,
Будзе май ізноў нам сніцца,
Як старым, — юнацкі шлях.

Туз сямнаццаць год...

ВАЙНА... Колькі гора, пакут прынесла яна людзям! Не раз і мне, тады яшчэ падлетку, прыходзілася глядзець смерці ў твар. Гітлераўцы кінулі ў канцлагер маіх бацькоў, расстралялі амаль усіх сваякоў. Мяне разам з іншымі хлопцамі кінулі ў брудны вагон і павезлі на катаргу, на захад... Ехалі галодныя, без ежы і вады, дзень, другі, тыдзень... А на прыпынках вартавыя выкідалі з вагонаў адубелыя трупы.

Наш эшалон спыніўся ў акупіраванай фашыстамі Чэхаславакіі. Нас, ледзь жывых, размясцілі ў доўгіх цёмных бараках і адразу павялі на фабрыку працаваць. Кармілі так, што мы ледзь цягалі ногі, абутыя ў дзевяняжкі. Кавалачак хлеба і дзве міскі варанай брукі — такі быў наш дзённы «рацыён». Толькі гумавак палак на нас не шкадавалі, білі за ўсякую дробязь.

Чэхі і славакі памагалі нам, хоць гэта было строга забаронена. Хто кіне ўпотай кавалак хлеба ці сыру, хто дасць цыгарэту. Калі пасля работы паліцай замыкаў дзверы нашых баракаў, некаторыя вылазілі праз акно і ішлі да чэхаў прасіць хлеба.

Вельмі памагала нам адна чэшка, якая жыла паблізу ад лагера. На жаль, не памятаю імя гэтай слаўнай жанчыны. Я праз яе пазнаёміўся з Юсефам Чорным і яго жонкай Ганнай — людзьмі, якія замянілі мне бацькоў на чужыне. Юсеф і Ганна як родныя клапаціліся пра мяне.

Калі я трапіў да іх, яны мяне перш-наперш накармілі, далі чаравікі. Ubачыўшы радыёпрыёмнік, я папрасіў уключыць Маскву. Гэта было вельмі небяспечна: зусім блізка размяшчалася паліцэйскае ўпраўленне. Але гаспадары настроілі прыёмнік на Маскву, і я быў невыказна рады, пачуўшы далёкі, але такі родны голас.

Мае гаспадары, як і я, ненавідзелі фашыстаў. Жылося ім вельмі цяжка. Юсеф быў амаль сляпы. Жыла з ім зусім хворая бабуля, а зарабляла на хлеб толькі адна Ганна. Была тады картаная сістэма, і ім самім не хапала на жыццё. Але ўсё ж яны памагалі нам, пакуль гітлераўцы не ўведлі пра гэта і не перавялі нас, бела-

русаў, у агульны лагер. Толькі мы ўсё роўна не парывалі сувязі.

Набліжаўся фронт. Фашысты задумалі эвакуіраваць нас разам з фабрыкай. Тады я і рашыў даць свой адрас Ганне: можа калі дзевяццацца пабачыцца. Ганна з рызыкай для сябе завяла мяне да знаёмага чэха-фатографа, і ён сфатаграфаваў нас на памяць. На жаль, я не памятаю імя фатографа. Адраса Юсефа Чорна я запісаць не мог і не ўзяў з сабою фота, бо пры вобыску гітлераўцы маглі б знайсці іх у мяне. А гэта прынесла б шмат непрыемнасцей маім чэшскім сябрам.

Усе жыхары паселішча Вялікія Гамры аказвалі нам, савецкім грамадзянам, вялікую дапамогу. Ад іх мы даведваліся аб падзеях на фронце. Многія мае таварышы таксама наведвалі чэшскія сем'і, дзе слухалі перадачы Маскоўскага радыё. І мы верылі, што хутка вернемся на Радзіму.

Пасля вызвалення я служыў у Савецкай Арміі. Цяпер працую загадчыкам жывёлагадоўчай фермы калгаса «40 год Кастрычніка». У мяне ёсць свая сям'я, сын Анатоль вучыцца ў трэцім класе, хутка чакаем яшчэ адно дзіця. Мінула шмат часу, але я не забыў пра Юсефа і Ганну. Наадварот, цяпер я больш, чым тады, разумею, што гэта былі за людзі, якія рызыкавалі, памагаючы нам, савецкім грамадзянам.

І вось цяпер, праз семнаццаць гадоў, я атрымаў ад іх пісьмо і той фотаздымак ваенных гадоў. І зноў на мяне павяла бацькоўскай цеплынёй ад далёкіх і такіх блізкіх мне людзей. Яны мне пішуць:

«Дарагі Кастусь! Мы вельмі рады, што Вы вярнуліся дадому пасля вайны жывым і здаровым. Мы ўспамінаем нямецкую акупацыю з жахам. У той час у нас загінула многа харошых людзей. І мы былі шчаслівыя, калі нас вызваліла Савецкая Армія.

Мы ўжо вельмі старыя і не можам працаваць. Але дзяржава плаціць нам пенсію, і мы задаволены. У сваім пісьме Вы нам дзякуеце за нашу дапамогу Вам у час вайны. Гэта нічога, гэта быў наш маральны абавязак.

У мяне быў брат, які загінуў у час першай сусветнай вайны. І мы не хацелі, каб рускія гінулі ў нас, у Чэхаславакіі. І што маглі, мы рабілі дзеля гэтага.

Калі Вы памятаеце, у мяне балелі вочы, я быў сляпы. У 1955 годзе ў Ліберэцкай бальніцы мне зрабілі аперацыю, і я пасля 18 гадоў цемры зноў бачу, магу нават пісаць і чытаць з акулярамі...

Нас вельмі ўзрадавала, што Вы нас у пісьме называеце сваімі бацькамі. У нас няма ўласных дзяцей, і Вы застаецеся нашым шчырым сынам...

На гэтым здымку — Ганна Чорная і Кастусь Зубеня.

У нашу краіну часта прыязджаюць дэлегацыі з Савецкага Саюза.

Прыязджайце і Вы да нас у гасці...»

Дарагія Ганна і Юсеф! Дзякую вам за ўсё, што вы для мяне зрабілі. Я рады, што ў нас наладзілася перапіска, я шчаслівы, што вы атрымліваеце пенсію, што Юсефу зрабілі аперацыю і пасля столькіх гадоў цемры ён зноў стаў бачыць.

Можа мне дзевяццацца прыехаць да вас, паглядзець, як расцвіла пасля вайны свабодная Чэхаславакія, абняць вас, мужных, сардэчных, шчырых.

Вайна, якую развязалі фашысты, ніколі не паўторыцца. Неба заўсёды павінна быць свабоднае, высокае, чыстае!

Кастусь ЗУБЕНЯ

Любанскі раён.

За блакітнымі весніткамі

Васіль ПРАСКУРАЎ

А п а в я д а н н е

Мал. С. Раманава

ПАЗАЛЕТАСЬ у гэты дзень была такая ж хмарная раніца: на досвітку мо' з паўгадзіны лапацеў спорны дождж, пазней усё наваколле ахутаў туман, па-асенняму густы і халодны. Два гады таму назад Міхась не заўважаў гэтага. Не адчуваў ні холаду, ні асенняй слоты, што густым выпатам клалася на рукі, на твар, на святочную вопратку. Асцярожна, пад руку вывеў ён тады з Парасчынай хаты самую, як яму здавалася, прыгожую на свеце дзяўчыну — Хадорку і гэтак жа асцярожна павёў яе да «Волгі», што чакала за плотам. У сельсавет можна было б дайсці і пеша: ён побач, рукой падаць, але зарубаўскія механізатары казалі, што будзе сорам і ганьба, калі ў такі дзень іхні механік з будучай жонкай пойдзе да сельсавета пехатою...

...Успамінаючы ўсе падрабязнасці той, як цяпер яму здавалася, злашчаснай раніцы, Міхась злосна задыміў цыгарэтай. Невясёлыя думкі, назойлівыя і неадчэпныя, нібы балотныя камары, апанавалі яго. І трэба ж было так памыліцца! Ну, што ён убачыў у гэтай Хадорцы? Косы? Дык ці ж у яе адной косы? Вунь колькі дзяўчат з такімі, а мо' і з лепшымі косамі — і з русымі, і з чорнымі. Аслеп ды й годзе! А цяпер вось прыдумай, што рабіць? — дзіця ж ёсць, Аленка! Хіба Аленка вінавата, што ён аслеп на той час?

Міхась прыхіліўся да вушака і глыбока зацягнуўся цыгарэтай. У памяці праплылі нядаўнія гады. Пасля сканчэння тэхнікума механізацыі сельскай гаспадаркі яго паслалі працаваць у Зарубы. Маладога механіка ветліва сустрэлі не толькі механізатары міжкалгаснай аўтарамонтнай майстэрні, але і ўсе зарубаўцы. Асабліва прыхільна пазіралі дзяўчаты. Быў Міхась калі не першакласны баяніст, дык ва ўсякім выпадку лепшы на ўсё наваколле. Ды і хлопец прыгожы — стройны, кучаравы, з вялікімі карымі вачыма. Калі ён усміхаўся, на шчоках — ну, зусім як у дзяўчыны! — з'яўляліся дзве круглыя ямачкі. Стары токар Аўдзей Палікарпавіч гаварыў, хітравата ўсміхаючыся:

— Гляджу я, Мішка: ліпнуць да цябе дзеўкі, бы тыя мухі да мёду. Хаця б ты не памыліўся!

Міхась чырванеў, а ўпятайкі думаў: «Сам памыляешся, дзядуля. Ліпнуць, ды не ўсе».

Хадорку сярод зарубаўскіх дзяўчат ён заўважыў не адразу, бо нічым асаблівым яна не вылучалася. Заўсёды сціпла апранутая, на вечарынках яна чамусьці тулілася дзе-небудзь у кутку, нібы ўступаючы месца сваім сяброўкам. Аднойчы, упершыню танцуючы з ёю польку з пераходам, Міхась памкнуўся загаварыць з Хадоркай, але тая буркнула нешта ў адказ — ён нат' і недачуў тады, што яна сказала. Міхась ўразіла абыякавасць гэтай шэравокай дзяўчыны з тугімі русымі косамі: Хадорка зусім не цікавілася ім. Калі ж Міхась дазнаўся, што ніхто з зарубаўскіх хлопцаў не заляцаецца да яе, Хадорчына абыякавасць здзівіла яшчэ больш. Па-

спрабаваў неяк праводзіць яе з вечарынка — Хадорка ўцякла. Толькі за трэцім разам дазволіла Міхасю дайсці поплич з ёю да сваёй хаты. З таго часу і пачалося.

Усё ішло як быццам добра. Пасля вяселля Міхась перабраўся жыць да Параскі — Хадорчынай маці. Праз год стаў бацькам. Абжыліся не горш за людзей, можна было б, як кажуць, жыць ды жыццём цешыцца. Але паспрабуй ужыві, калі ўсё раптам стала з ног на галаву. Што б ні рабілася ў хаце — усё не так, усё яму было не да спадабы. Тое, на што раней не звяртаў аніякай увагі, цяпер злавала. Нават прыпомніўся даўнейшы жарт: нехта з сяброў сказаў яму, што як яны з Хадоркай паехалі распісвацца, дык нібыта Параска матушком звязвала качарэжнік: маўляў, каб задума не рассыпалася. Тады ён шчыра пасмяяўся, а зараз, успомніўшы, — глядзець перастаў на цешчу: «Можа яна і сапраўды так рабіла».

Міхась разоў колькі спрабаваў разабрацца ў сваіх адносінах да жонкі, але пасля і гэтае жаданне знікла. Нешта большае, чым непрыязнасць да Хадоркі, ён адчуў пасля яе нядаўняй размовы з Параскай.

Было гэта ў суботу. З лазні Міхась зайшоў у закусачную выпіць куваль пива і там уважыў просьбу токара Аўдзея Палікарпавіча: выпіў з ім пару кілішкаў гарэлкі. Дома ён адразу ж заснуў, а калі позна ўвечары прачнуўся, Параска на кухні бурчэла на дачку:

— Ну, чаго ты сядзіш, хоць вару пад цябе падлі. Схадзіла б да Аўгінні па сіта. Аўгіння, яна такая — усё ведае. Знячэўку, глядзіш, і даведлася б пра яго.

— Нікуды я, мама, не пайду, — рашуча адмовілася Хадорка.

— Не пайду, не пайду, — перадражніла яе маці. — Не так сабе ён носам круціць. І зірнуцца не паспееш, як да другой пералаяціць.

— Не пералаяціць.

— Ага, не пералаяціць! Усе яны цяпер такія. Успомніш маё слова... — тут цешча перайшла на шэпт, і Міхась зразумеў толькі апошнія словы: «...нейчы падол замёў перад ім дарогу».

— Кіньце, мама, — запярэчыла Хадорка. — А калі і пералаяціць, дык што ж, услед не пабягу.

«Вось ты якая, — падумаў тады Міхась. — Значыць, табе ўсё роўна, што ў мяне на сэрцы. Добра ж...»

Адным словам, Хадорка, чым далей — тым болей рабілася чужая і далёкая. Міхась пераконваў сябе, што памыліўся ў выбары, што яго жонка самая звычайная вясковая кабета. І цяпер нават імя — Хадорка, — якое раней здавалася такім мілым, пярэчым, нагадвала яму скрогат рашпіля па ржаваму буферу. Было крыўдна на самога сябе, на сяброў, якія некалі хвалілі ягоны выбар. Ён нават перастаў паказвацца на людзі разам з жонкай. І чамусьці ўсё часцей і часцей зайздросціў новаму інжынеру, Віктару Паўлавічу, на жонку якога, Паліну Сяргееўну, нельга было не заглядзецца — такая яна мілая, прыгожая! У той дзень, калі Паліна ўпершыню прыйшла ў майстэрню працаваць рахункаводам, механізатары цэлы бачок вады выпілі ў канторы — усё хадзілі паглядзець на яе. З такой жонкай не тое, каб на людзі было ніякавата паказацца, — ад яе адыходзіць было боязна. Новы інжынер двойчы запрашаў Міхася да сябе пагуляць у шах-

маты, і Міхась не тое, што ішоў — бегма бег туды: хацелася яшчэ раз угледзець Паліну Сяргееўну. І хаця ён прайграваў партыю за партыяй, учора ён зноў ахвотна згадзіўся на запрашэнне інжынера прыйсці ў нядзелю памерацца сіламі...

Пстрычкай адкінуўшы ўбок недакураную цыгарэту, Міхась глянуў на свае наваксаваныя да бляску хромавыя боты, на ўмысна не спяшаючыся выйшаў на вуліцу. Стаяла ранішняя цішыня, якая звычайна бывае ў вёсцы ў нядзелю: ніхто нікуды не спяшаецца, не чуто прывычнага рыпення вазоў, перастуку малаткоў і завывання матораў у майстэрні. Нават далёка за гумнамі, дзе ўначы тарахцела малатарня, цяпер цішыня — ані гуку. «Напэўна, дамалацілі жыта», — падумаў Міхась, адчыняючы нядаўна пафарбаваныя ў яркаблакітны колер веснічкі каля дома, у якім жыве інжынер.

— Прывітанне, механік! — Віктар Паўлавіч, у новым камбінезоне, выйшаў з сянец і падаў яму руку. — Як добра, што ты прыйшоў. А я ўжо думаў пасылаць па цябе. Ноччу з малатарняй нешта здарылася — паломка, відаць. Старшыня прасіць памагчы.

— Што ж, я згодзен, Віктар Паўлавіч, — нехаця адказаў Міхась, паглядваючы на свае адпрасаваныя цёмна-сінія галіфэ.

— Э-э, ды ты, гляджу, як на парад, — усміхнуўся інжынер. — Але нішто — мой стары камбінезон возьмем. Поля!

Міхасю здалася, што пры апошнім слове інжынер спалохаўся ўласнага голасу: не чакаючы адказу, ён сам вярнуўся ў сенцы і выйшаў адтуль са старым камбінезонам у руках.

...Паломка аказалася даволі складаная. Прышлося выклікаць токара, Аўдзея Палікарпавіча, каб дапасоваць новыя падшыпнікі. Малатарня зноў затарахцела толькі адвячоркам. Па дарозе ў вёску інжынер запрасіў Міхася разам паабедваць.

— Я сказаў жонцы, што ты прыйдзеш да мяне ў шахматы гуляць, — гаварыў Віктар Паўлавіч, — дык яна абяцала нас сёння галубцамі пачаставаць. Не любіць Поля кухарыць. Вядома, невясёлая работа пры кухні...

Міхасю было крыўдна слухаць такое пра Паліну Сяргееўну, і ён у першы раз нядобра падумаў пра інжынера: «Бач, гусак, не дагадзіла яна табе...»

Паліна Сяргееўна сустрэла іх на кухні. Тут пахла духамі, кіслай капустай і яшчэ нечым нахштат смажанага гароху. І ўсё ж Міхасю прыемны быў гэты пах; ён з асалодай удыхаў яго, употай паглядаючы на ажыўлены твар Паліны, на яе модную прычоску і кволю постаць, перахвачаную ў таліі шырокім поясам. Мыючы тут жа, на кухні, запэчканыя мазутам рукі, ён адчуваў на сабе ласкавы позірк яе вачэй, і яму рабілася цяплей ад гэтага яе позірку. Потым Паліна падала яму чысты ручнік, і Міхась ажно разгубіўся ад гэтай паслугі: так прыемна было браць той ручнік з яе маленькіх прыгожых рук, такіх, мусіць, пясчотных.

Інжынер падхапіў ручнік за другі край і таксама пачаў выціраць вымытыя рукі.

— Пачакайце, што вы робіце! — усклінула Паліна Сяргееўна. — Нельга выцірацца адным ручніком: пасварыцеся.

Мужчыны засмяяліся, аднак Віктар Паўлавіч злавіў нейкі жончын фартушок, кінуў яго з-за печы. Сёння інжынер здаваўся асабліва ўважлівым да сваёй жонкі. Кідалася ў вочы, як дробненька хадзіў ён услед за ёю, стараючыся выканаць кожны яе загад. А загадам не было канца.

Паляскаеўшы на прыпечку посудам, Паліна штосьці шапнула мужу на вуха, і той хуценька пачаў апрацаваць. Міхась здагадаўся, у чым справа, і, не звважаючы на рашучую адмову, усунуў Віктару Паўлавічу ў кішэню хрусткую траячку.

— Ну, вось мы і адны, — ціхім голасам знясілена сказала Паліна Сяргееўна, калі інжынер стукнуў веснічкамі.

— Так, адны, — раптоўна аслаблым голасам адказаў Міхась, шукаючы сваім нязграбным рукам месца ў кішэнях пінжака.

Хвілін колькі яны моўчкі глядзелі ў вочы адно другому: Міхась не вытрываў пранізлівага позірку жанчыны, апусціў галаву.

— А вы не смелы, Міхась... Міхась... Як вас па бацьку?.. Прыгожы, але не смелы.

Паліна Сяргееўна наблізілася да Міхася, і ён адчуў, як мяккі локан казытнуў край яго вуха. Не памятаючы сябе, Міхась абняў яе мяккія плечы. Потым падхапіў яе, кволю і дрыготкую, на рукі, не могучы адарвацца ад гарачых вуснаў... Тоненькімі пальчыкамі Паліна перабіра-ла яго кучаравыя валасы і абсыпала твар яго, шыю, валасы гарачымі пацалункамі.

— Не люблю я Віцю, — шаптала яна. — Сам бачыш: хіба ж мы — пара? Дурная была я некалі, маладая, за інжынерам пагналася. І дзяцей таму не хачу, што не люблю. А ён на ўсё згодзен... Усё церпіць.

Павінен быў хутка вярнуцца Віктар Паўлавіч, і Міхась пасадзіў Паліну на тахту, моўчкі закурыў і падышоў да акна. На вуліцы адзін за другім — амаль адначасова — успыхнулі вячэрнія ліхтары. Пры іх няяркім святле блакітныя веснічкі зда-ліся раптам чорнымі... «Чаго я тут? Чаго мне тут трэба? — гарачай хваляй прыліла яму раптам да сэрца кроў: «Каго я тут ашукваю?» — густой чырванню заліў увесь твар яму сорам. Зрабілася душна, млосна. І ён, напэўна, пабег бы з гэтай утульнай кватэры, калі б на парозе з кашолкай у руках не з'явіўся Віктар Паўлавіч. Як спутаны, інжынер зноў дробненька затупаў вакол жонкі, нібыта баючыся разліць на галаве нябачную шклянку з вадою.

Абед запазніўся і быў нясмачны. Міхась адмовіўся гуляць у шахматы і, як ніколі дагэтуль, развітаўся паспешліва і няёмка.

«Дык вось якая яна, здрада... — падумаў ён, выходзячы ад інжынера. — Якая брыдота!.. Хадорка лепш бы памёрла, а не дазволіла б каму-небудзь другому цалаваць яе».

З вуліцы ён азірнуўся на інжынераў дом і ўбачыў: у акне цямнеў сілуэт Паліны. А поруч з ім — другі, самога інжы-нера. Мусіць, інжынер і яго жонка глядзелі ўслед яму, Міхасю. І Міхасю раптам так захацелася дамоў, быццам ён не быў там цэлы год... Захацелася да свае негаваркоў Хадоркі, да маленькай цёпленькай Аленкі... Міхась дадаў кроку — далей, далей ад гэтых чорных веснічак!..

У вёсцы над прыпяццю

Юрый ПОЛЯК

Н а р ы с

КОЛЬКІ людзей у калгасе, столькі і характараў. Паспрабуй, разбярся. Не так лёгка!

Калі 6 жыццё Юравіч перанесці на экран, глядач убачыў бы краянаўчы музей, бібліятэку, радыёстудыю: ля мікрафона дыктар чытае чарговы нумар калгаснай газеты... Убачыў бы электрастанцыю і льнозавод, палеткі і фермы, дзе людзі натхнёна працуюць, каб датэрмінова выканаць сваю калгасную сямігодку. А вечарам убачыў бы, як тыя самыя людзі, перамагаючы стомленасць, раскрываюць кнігі.

У Юравічах я часта бываю, у мяне тут многа знаёмых. І заўсёды, калі падумаю пра жыхароў гэтай палескай вёскі, што раскінулася ўздоўж красуні Прыпяці, паўстае перад мною вобраз Ніны Данілаўны Целяшовай. Семнаццаць год назад прыехала яна сюды і пачала з таго, што вярочкай перавязала стос кніг і пайшла па хатах. Толькі што скончылася страшэнная вайна. Усюды разбурэнне, нястачы... І ўсё ж тады вельмі патрэбна была гэтым людзям Данілаўна. Яна ж саграла сэрцы людзей сваімі кнігамі. Але ніхто не ведаў, як ёй самой цяжка жывецца. Удава, засталася адна з сынам. Смутак гнаў з дому ў бібліятэку, да людзей, да кніг. Прыходзіла ў клуб, акампаніравала хору на баяне. Увесь час сярод людзей. І лягчэй стала на душы. Людзі палюбілі Ніну Данілаўну, не давалі смуткаваць.

Прыйдзе на ферму да даярак, пачынае чытаць цікавую кнігу. Яе просяць: «Прыходзь, Данілаўна, і заўтра». Прыходзіла.

Неўзабаве Данілаўна стварыла філіял бібліятэкі ў суседняй вёсцы Шарэйкі: нязручна было шарэйкаўцам хадзіць у Юра-

вічы па кнігі. Са сваёй бібліятэкі выдзеліла сотні дзве кніжак, а потым і праўленне калгаса купіла яшчэ столькі. І ў Шарэйках людзі захапіліся чытаннем. Радуюцца Данілаўна. І як не радавацца, калі сееш разумнае, добрае...

Колькі тут сапраўдных кнігалюбаў! Сёння Данілаўна чакае Рыгора Гарчанку — маладога садоўніка, гарача ўлюбёнага ў сваю справу. Многа прачытаў ён кніг па садоўніцтву. Захапляецца хлопец і лірыкай. Любіць Пушкіна, Твардоўскага, Панчанку, Шчыпачова.

Адусюль у Юравічы прыходзяць кнігі: і з бібліятэкі, і з іншых бібліятэк.

Многія на ўсё жыццё пасябралі з кнігай — разумным дарадчыкам і другам. Але ёсць, напэўна, і такія, што не ведаюць, як адчыняюцца дзверы бібліятэкі?

Іншы раз можна яшчэ пачуць: ці варта звяртаць увагу на тых старых, што не цікавяцца кнігай. Яны ж пражылі свой век. Такіх, маўляў, ужо не перавыхаваш... А ці спрабавалі перавыхаваць? Нельга адмахвацца, скідаць іх з рахунку. Вось калі б вясковыя камуністы больш цікавіліся жыццём кожнага чалавека, больш настойліва змагаліся супраць перажыткаў старога, мінулага... Цяжка, скажаш, Данілаўна? Так, нялёгка. Карэнні, пушчаныя дзесяцігоддзямі, адным узмахам сякеры не падрубіць. Не сілай тут трэба браць, а перакананнем, грамадскім уздзеяннем.

Вось Ніна Целяшова наладжвае ў клубе антырэлігійны вечар. Прышлі многія веруючыя. Выкладчыца хіміі і асістэнт-дзесяцікласнікі, нібы тыя чарадзеі, ператваралі ваду ў віно. Раптам без агню загарэлася свечка. Стары абраз зрабіўся зусім новы, быц-

цам толькі што намаляваў яго мастак. Цуд ды й годзе!

— Бач, як нас абдурвалі палы! Вось і абнаўленне абразоў. Хімія! — пачуўся голас дзеда.

А лектар расказваў пра будову сусвету, пра з'яўленне жыцця на нашай планеце, пра спадарожнікі Зямлі, пра палёты савецкіх касманаўтаў...

Той вечар пакінуў глыбокі след у сядомасці людзей.

— Трэба будзе правесці канферэнцыю чытачоў па апавесці Цендракова «Цудатворная», — сказала Целяшова сакратару партыйнай арганізацыі Івану Нягрэю.

— Ухваляю. Своечасова. Але чаму гэта некаторыя твае былыя спевакі з хору цяпер спяваюць у царкве?

Ніна Данілаўна пачырванела. Так, гэта недаравальна. Юравіцкі хор калісьці славіўся на ўсё Палессе, быў нават удзельнікам Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве. Кіраваў хорам былы старшыня калгаса. Потым перасталі праводзіць рэпетыцыі, спеўкі. А яна? Магла ж узяць на сябе кіраўніцтва хорам? Магла, але не зрабіла. Папрок справядлівы. Хаця, шчыра кажучы, ёй няма часу: працы хапае і ў бібліятэцы, і як агітатару, і як рэдактару радыёгазеты.

Нядаўна я зноў пабываў у Юравічах. Хацелася зноў сустрэцца з юравічанамі — гэтымі гасціннымі і сціпымі людзьмі, пабываць у краянаўчым музеі, у стварэнні якога прыняла актыўны ўдзел Данілаўна разам з іншымі камуністамі вёскі. Яшчэ ў раённым цэнтры гаварылі, што ён папоўніўся многімі цікавымі экспанатамі, што яго часта наведваюць экскурсанта.

Але перш-наперш трэба было пабачыць Данілаўну, даведацца пра старых кнігалюбаў: чым цікавяцца, што чытаюць? Вось і яна сама.

— Вельмі спяшаецеся?

— Вы адгадалі. На ферму іду. Чытаем з жанчынамі «Цудатворную». Хачу правесці дыспут.

Хутка абедзенны перапынак. І я не стаў затрымліваць Данілаўну, дамовіліся сустрэцца ў бібліятэцы.

— Дарэчы, сёння рэпетыцыя хору, развучваем новую праграму, — кінула на хаду Целяшова. — Пачуецца прыпеўкі на мясцовыя тэмы.

Крыху пазней, перад рэпетыцыяй, я разам з ёю пераступіў парог музея — святога месца юравічан. Нельга не зняць капялюш і не пакланіцца тым, хто стварыў яго. Той, хто бывае тут, даведваецца аб многім цікавым з мінулага і сучаснага палескай вёскі. Разам з Данілаўнай перагортваем двухтомны летапіс Юравіч. Яго напісаў настаўнік Уладзімір Фёдаравіч Ісаенка. Зараз ён вучыцца ў аспірантуры.

Старонкі гісторыі...

Цяжка расказаць пра ўсе экспанаты, іх тут больш дзвюх тысяч. Музей трымае сувязь з Масквой, з Польскай Народнай Рэспублікай. Адтуль атрымана многа каштоўных матэрыялаў.

— Часта ў радыёгазете расказваю аб музеі, — кажа Данілаўна. — На пераканаўчых кантрастах сучаснага і мінулага асабліва добра бачна, якія вялікія пераўтварэнні адбыліся ў нашай вёсцы.

Адзін з жыхароў вёскі Платон Сцяпанавіч Хамяк прынёс для музея каганец.

— Вазьміце, гэта апошні. Для гісторыі! Няхай унукі не забываюць, як жылі іх дзяды.

Ад каганца — і да сваёй электрастанцыі!

А Платон Тарасавіч Кулакоўскі, той самы стары, які бачыў і чуў Леніна, прынёс у музей драўляную саху.

— Пастаўце, — папрасіў ён, — побач з макетамі трактараў.

Жывая гісторыя. На ёй выхоўваецца маладое пакаленне юравічан.

— Даражыце сваімі здабыткамі, любіце родны край, натхнёна працуйце, каб прысپешыць прыход камунізма... — здаецца, гаворыць тут, у музеі, кожны экспанат.

...Людцы песні адна за адной. Добра спявае хор. Песні вырываюцца на прастор і плывуць над вёскай. Далёка чуваць яны. Нясучца песні да красуні Прыпяці, а там, недзе за лесам, тонучы... Да позняга вечара ідзе рэпетыцыя. Вернуць юравічане былую славу свайму хору. Добра іграе Целяшова на баяне. Заслухаешся.

Высакароднымі справамі заняты юравіцкія камуністы ў сваёй роднай вёсцы. Яны робяць жыццё людзей вартым нашага вялікага часу.

Недзе ў шэрагу заходнебеларускіх паэтаў, вытокі творчасці якіх пачаліся ў барацьбе за вызваленне з-пад польска-фашысцкай акупацыі, значацца сляды і Ганны Новік.

Сялянская дачка, узрушаная пакутамі народа, Ганна Новік далучылася да вызваленчай барацьбы і ўзялася за пяро, каб па меры сваіх сіл і магчымасцей сказаць сваё слова аб нядолі і мужным змаганні народа.

Зборнік вершаў Ганны Новік «Маё вёсны» не прэтэндуе на шырокі ахоп падзей, не прэтэндуе на тыя ці іншыя пошукі зместу ці формы. Гэта — песня сваёй, мясцовай птуш-

кі аб тым, што робіцца ў сябе дома, што мае тую ці іншую сувязь з падзеямі ў краіне.

Аб гэтым гавораць яе вершы ў зборніку — такія, як «Паўторны арышт», як верш «Развітанне», поўны нянавісці да абыяцельскай ціны, да прымірэння з акупацыйнымі ўладамі. Далей ідуць вершы «Ліст маладой падпольшчыцы», «Мы засеём» і шэраг іншых. Вершы датуюцца 1937, 1938, 1939 гадамі. Гэтыя вершы — ціхі крык набалелай прыгнечанай душы, у якім адчуваецца бурленне нянавісці да ворага.

Толькі з верша «Не магу я сядзець у пакоі сваім...» мы чуем уздымны, свабодны голас паэтэсы пасля вызвалення Заходняй Беларусі.

Прада мною — прастор, і навокал — прастор,
Не звяняць ланцугі, слёз не бачу,
І іскрыцца прастор: сцягі волі і зор,
След знікае ад долі жабрачай.

Або ў вершы «Маё сонца»:

І яшчэ ты скажы, маё сонца,
Ці сагрэеш ты ўсіх на зямлі,
Тых, якіх катавалі бясконца,
Тых, што ў турмах гадамі гнілі?

У пасляваенны час імкненнем гутаркі паэтэсы стала — авалодаць тэматыкай сучаснасці ў непасрэдным значэнні гэтага слова. Таму аўтар аддае ўвагу тэме аднаўлення народнай гаспадаркі (вершы «Я чула», «Адбудавае сяло» і іншыя). Закрануты ў зборніку і яшчэ дзве тэмы: тэма працы і тэма вернасці ў каханні.

Зборнік Ганны Новік «Маё вёсны» — гэта яе творчы экзамен.

Піліп ПЕСТРАК

ПРА ЛЮДЗЕЙ ХАРОШЫХ

Я працую шафёрам у калгасе «Праўда» Кобрынскага раёна. Летась здарылася ў нашай сям'і вялікае няшчасце — дачушка Алачка грэлася ля адчыненай печы і не ўбачыла, як полымя ахапіла яе сукенку. Дома ў гэты час нікога не было. Алачка моцна абгарэла. Надзеі на выратаванне амаль не было.

І толькі дзякуючы вялікай чуласці ўрачоў Кобрынскай бальніцы, куды я прывёз непрытомную дачку, удалося вярнуць ёй жыццё. Я і мая жонка назаўсёды захаваем самае шчырае пачуццё вялікай удзячнасці да ўрачоў бальніцы — Аляксея Ульянавіча Букача, Зіміна і Айзіна, да сястры Дусі Алейнік. Яны ўпарта змагаліся за жыццё нашай Алачкі, шмат разоў пералівалі ёй кроў, ра-

білі падсадку тканкі... Цяжка словамі перадаць нашу падзяку.

Я прашу рэдакцыю надрукаваць маё пісьмо. Хачу, каб усе ведалі, якія добрыя ўрачы жывуць і працуюць у Кобрыне.

А яшчэ хочацца сказаць: цудоўная наша Радзіма, якая па-мацярынску клапаціцца аб здароўі савецкіх людзей. Дзякуй ёй, што яна ўзбагаціла ведамі тысячы ўрачоў і накіравала іх ва ўсе куткі Савецкай краіны.

Зараз наша Алачка адчувае сябе добра, ходзіць, нават бегае, а мы не нарадуемся з яе. Шчасце вярнулася ў наш дом.

Аляксандр і Зінаіда
НАЦЯЖАНКА

Ганна НОВІК

ТАБЕ, БЕЛАРУСЬ!

Звіняць навокал радасныя песні
Пра шчасце, веліч нашых мірных дзён.
Радзіма-маці, мы табе прынеслі
Шчаслівай працы нашай плён.

Навекі пахавалі людзі гора.
Яно не прыйдзе больш сюды ні з кім!
Бо на граніцах пільна, у дазоры,
На варце міру мужа мы стаім.

Шырокім шляхам з партыяй любімай
Да камунізма ўпэўнена ідзем
І для цябе, цудоўная Радзіма,
Яшчэ святлейшы набліжаем дзень.

ГЕРАІНЯМ ПРАЦЫ

Я ад душы віншую вас усіх,
Якіх краіна адзначае сёння.
Знаёмых, незнаёмых, дарагіх,
Маіх сябровак з сівізной на скронях.

Даруйце, што ўспамінам прамільгне
Мінулае ў шчаслівую хвіліну.
Былі мужы калісьці на вайне,
Са зброяю адстойвалі краіну,

А вы іх замянялі ля станкоў,
Заводы будавалі, хлеб расцілі,
Параненым сваю давалі кроў,
Вадзілі цягнікі, аўтамабілі.

Калі ж мінула жорсткая вайна, —
Вы першыя асобы зараўнялі,
З-пад ваших рук ішла ў Данбас сасна
І пабудовы з попелу ўставалі.

І вернасць збераглі франтавікам
Сяброўкі, жоны. Дачакала маці,
Калі ізноў бацькоўская рука
Лягла пшэчотна на плячо дзіцяці.

Я поспехаў жадаю надалей
У пачэснай працы вам, мае героі,
Квітней, краіна родная, квітней,
Герояў колькасць наш народ утройць.

Чвэрць стагоддзя аддала дзецям Ніна Валяр'янаўна Пазнякова. Усе пасляваенныя гады яна працуе дырэктарам Ляхавіцкага дзіцячага дома, выхавала каля 500 дзяцей. Адны з іх працуюць, другія вучацца. Але ніколі яны не забываюць людзей, якія замянілі ім бацькоў.

На здымку: Н. В. Пазнякова чытае пісьмы сваіх выхаванцаў.
Фота В. Германа.

ЯРКІЯ, з пазалотай, рызы. Вочы ўтароплены ў неба. На бліскучым, нібы алеем памазаным твары свяшчэннаслужыцеля — пакорлівасць і здаваленне. Адна рука бласлаўляе, другая — прагна цягнецца да прынашэння.

На сектанцкім прапаведніку няма пазалочаных рыз. Ён у звычайным, «мірскім» адзенні. Але вочы гэтаксама, як і ў свяшчэнніка або ксяндза, пакорна ўтароплены ўгару, а рукі, нібы павучыныя лапы, прагна цягнуцца да чарговай ахвяры.

Вы калі-небудзь назіралі за павукамі?

Яны плятуць павуцінне ў самых цёмных і глухіх месцах, дзе няма сонца і святла, дзе брудна, душна, дзе хутчэй і лягчэй можна справіцца са здабычай.

Вось такое ж павучынае гняздо звiлі сабе сектанты-«пяцідзсятнікі» ў адным з дамоў у пасёлку Дражня пад Мінскам. Марыя Вайцяхоўская — гаспадыня гэтага дома — не так даўно гадала на картах, прадказваючы прахожым, якія трапілі на вудачку, шчаслівую зорку, удачу ў любоўных справах і нечаканы грашовы прыбытак.

— Пазалаці, мілая, ручку — усю праўду скажу, — абяцала падманшчыца.

Але вялікая рыба даўно ўжо не лавілася, ды і плотачка пападалася ўсё радзей і радзей.

І старая хітрая «цыганка Малка» надумала здрадзіць чорнай магіі, прысвяціць сябе іншай, больш прыбыткавай справе — здаць дом у арэнду секце «пяцідзсятнікаў». Матчына рашэнне падтрымаў старэйшы сын — Фёдар Клімовіч — шафёр таксаматорнага парка. Яны звязаліся з кіраўнікамі секантаў Міхаілам Пачарняевым і Леанідам Ганчарэнкам. Тыя прынялі прапанову.

На змену старажытным картам прыйшла сучасная тэхніка: сектанты набылі магнітафон, пачалі запісваць на плёнку рэлігійныя псалмы, якія выконваў хор у суправаджэнні струннага аркестра.

З дапамогай магнітафона набажэнствы сталі больш урачыстыя. Але псалмы — толькі прынада. Пасля псалмоў і пропаведзяў пачынаецца «размова з богам на іншай мове». У час гэтага абраду цемрашалы даводзяць сябе да непрытомнасці і шаленства — выкрыкваюць няскладныя, бяссэнсавыя гукаспалучэнні, плачуць, смяюцца, закахваюць вочы, трасуцца, курчацца, а часам у парыве рэлігійнага экстазу цяжка сябе калечаць. Гэтыя «маленні» працягваюцца пяць-шэсць гадзін, а калі абясцеленыя людзі, якія страцілі над сабой уладу, падаюць у знямоце, хто-небудзь з прапаведнікаў вымаўляе прывычныя словы:

— А цяпер, браты і сёстры, ахвяруем на справу божую хто колькі можа.

Усякая рэлігія — вораг чалавека. Яна затуманьвае яго розум, адцягвае ад творчай, стваральнай працы на зямлі — працы ў імя ўсенароднага шчасця. І гора таму, хто, не разабраўшыся ў хлусні рэлігійных хітраспляценняў, ашуканы крывадушнасцю пропаведзяў аб нейкім неіснуючым дабры для ўсіх, трапляе ў гэтыя спрытна расстаўленыя павучыныя сеці! Уся ж трагедыя веруючых у тым і заключаецца, што яны давяраюць людзям, якія называюць сябе прапаведнікамі дабра, а на самай справе робяць брудныя, чорныя справы. І ім, гэтым несумленным і спрытным дзялкам ад рэлігіі, ашуканыя людзі нясуць сваё гора і радасць, а разам з ім — і сваё зберажэнні. Паверыўшы ў магчымасць нейкага іншага, незямнога жыцця, гэтыя ашуканыя трацяць цікавасць да сапраўднага, актыўнага жыцця, адыходзяць ад яго, ператвараюцца ў пасіўных сузіральнікаў.

І сярод розных рэлігійных сект асабліва небяспечныя — ізуверскія. Нядаўна ў Мінску адбыўся судовы працэс над завадатарамі і актыўнымі ўдзельнікамі адной з такіх сект. Іх судзілі за тое, што, нягледзячы на забарону ў нашай

краіне дзейнасці «пяцідзсятнікаў», яны наладжваюць свае зборышчы і выконваюць варварскія абрады, якія губяць здароўе веруючых, а некаторых даводзяць нават да псіхічных расстройтваў.

Усё веравучэнне «пяцідзсятнікаў» носіць ярка выражаны антыграмадскі характар. Чалавек, гавораць яны, — гасць на зямлі. А таму — адмоўся ад усяго мірскага: не хадзі ў кіно, тэатр, не чытай палітычнай і мастацкай літаратуры. Секта забараняе «братам» і «сёстрам» удзельнічаць у грамадскім жыцці, браць у рукі зброю, абараняць Радзіму. Калі ў 1944 годзе Іосіфа Судніка прызвалі ў Савецкую Армію, ён адмовіўся ехаць на фронт. Адбыўшы за гэта пакаранне, подлы здраднік вядзе зараз прапагандыскую работу сярод веруючых, заклікаючы іх свята захоўваць усе патрабаванні секты.

Побач з гэтым «міратворцам» у доме «цыганкі Малкі» не адзін раз маліўся другі здраднік — Казімір Чараповіч, які ў гады Вялікай Айчыннай вайны са зброяй у руках дапамагаў фашыстам наводзіць «новы парадак» на нашай савецкай зямлі.

Вось — аблічча сектанцкіх прапаведнікаў і актывістаў.

Вялікай сваёй заслугай «пяцідзсятнікі» лічаць выкананне членамі секты правіл, якія забараняюць ім піць спіртныя напіткі, курыць, гаварыць брыдкія словы.

Але ці выконваюць яны самі гэтыя свае запаведзі?

Сектант Д. М. Багдановіч пакланяецца не толькі хрысціянскаму вялікамучаніку, але і старажытнагрэчаскаму богу Бахусу — богу веселасці і вiна. За гэта і судзілі яго ў першы раз — займаўся самагонаварэннем. А другі раз трапіў пад суд за нявыплату аліментаў. «Але, — гаворыць ён, карыстаючыся ўлюбёным прыёмам рэлігіі — крывадушнасцю, — я не вінаваты — сатана спакусіў».

У доме Багдановіча таксама, як і ў Вайцяхоўскай, збіраліся «пяцідзсятнікі» на свае рэлігійныя вахханалі. Пачарняеў і Ганчарэнка, Герасенкаў і Сідаровіч гаварылі тут свае ханжаскія пропаведзі аб любові да бліжняга, праводзілі павучальныя гутаркі з тымі, хто ўступаў у абшчыну.

Сектанцкія павукі выкарыстоўваюць любую магчымасць, каб завабіць у свой цёмны кут новую ахвяру.

Некалькі год назад цяжка захварэла Зінаіда Дарашкевіч. Хворую жанчыну кінуў муж. Гэта выкарысталі «пяцідзсятнікі». У доме новай «сястры» пачалі ўсё часцей з'яўляцца прапаведнікі. Яны даказвалі прыгнечанай гора жанчыне, што толькі бог можа выратаваць яе ад няшчасця. І яна паддалася ўгаворам, перастала прыслухоўвацца да парад роднай сястры, адмовілася ад медыцынскай дапамогі. А хвароба прагрэсавала, у Зінаіды адняліся ногі. Жанчына стала інвалідам не толькі фізічна, але і духоўна. Пяшчотная і ласкавая маці ператварылася ў зласлівую рэлігійную фанатычку. Яна забараняе сваёй дзевяцігадовай дачцэ Ані хадзіць у кіно, глядзець тэлевізар, насіць зорачку акцябронка, сустракацца з сяброўкамі.

Сям'я — ячэйка грамадства, калектыву, састаўная частка нашага гераічнага народа, які будзе камунізм.

Па-іншаму адносяцца да сям'і «пяцідзсятнікі». Яны з чужога голасу гавораць: «Мой дом — мая крэпасць» і стараюцца паставіць вакол гэтай крэпасці плот як мага вышэйшы.

— Не ваша справа ўмешвацца ў выхаванне дзяцей, навучайце іх і ўсё, — так заяўлялі настаўнікам бацькі Алы Пачарняевай, — вучаніцы трэцяга класа 68-й школы.

Толькі Ала хацела жыць гэтаксама, як жывуць усе яе аднагодкі. Яна ўступіла ў піянеры. Даведаўшыся пра гэта, бабуля — маці Міхаіла Пачарняева — выгнала яе з дому на вуліцу. Перапалоханая дзяўчынка пабегла ў школу.

Дапамагло толькі ўмяшанне настаўнікаў і суровае папярэджанне аб пазбаўленні бацькоўскіх правоў.

Бязмежная бацькоўская ўлада «пяцідзсятнікаў» над сваімі дзецьмі пераканаўча была прадэманстравана на працэсе адным з падсудных — Клімовічам. У суд для дачы паказанняў выклікалі яго прыёмную дачку Тамару Леванеўскую. На папярэднім следстве яна сказала, што ў доме ў іх часта збіраліся госці, пілі гарэлку, спявалі разухабістыя песні — «Шумеў камыш...» і да т. п. Дзяўчынка паведаміла таксама, што яна шмат разоў бывала там, дзе выконваліся дзікія рэлігійныя абрады, што яе прымушаюць маліцца.

Пазнаёміўшыся са справай, Клімовіч вырашыў, што лепш за ўсё дачку на суд не прыводзіць. Ён забраў яе са школы-інтэрната, дзе яна жыла, і кудысьці адправіў.

— Скажыце, дзе ваша дачка? — пытае суддзя ў Клімовіча.

— Не скажу, — дзёрзка адказаў ён. — Мая дачка — што хацу, тое і раблю.

І ён зрабіў сваю справу. Калі, нарэшце, Тамару адшукалі і прывезлі ў суд, яна гаварыла ўжо тое, што хацелася Клімовічу.

— Я хварэла. Нічога не памятаю. Забыла.

Не, нельга мірыцца з тым, што сектанты-«пяцідзсятнікі» спрабуюць аблытаць чорным павуціннем рэлігійнага дурману дзяцей, юнакоў і дзяўчат, імкнуцца пазбавіць іх сапраўднай радасці і шчасця. Няхай партыйная і камсамольская арганізацыі Мінскага гадзіннікавага завода зацікавяцца лёсам члена заводскага калектыву сектанткі Адаліны Галкоўскай. Няхай сяброўкі і таварышы па рабоце дапамогуць выблытацца з рэлігійнага павуціння краўчысе швейнай фабрыкі імя Крупскай Ірыне Пільчук, яе сястры Людміле — бухгалтару аўтабазы № 9. Няхай кожны з нас пранікнецца пачуццём адказнасці за лёс людзей, якія трапілі ва ўчэпістыя лапы павукоў-«пяцідзсятнікаў».

Трэба разарваць чорнае, бруднае павуцінне, якім аблыталі дзялкі ад рэлігіі даверлівых людзей. А тым, хто паспрабуе замяніць пачарнявых і ганчарэнкаў, справядліва асуджаных савецкім судом, трэба проста і цвёрда сказаць:

— Не дазволім!

А. СУСЛАЎ

Доўгі час Еўдакія Васільеўна Цыганкова працавала ў Магілёўскім гаркоме партыі. Цяпер яна на пенсіі, але без справы не бывае. Няштатнага інструктара гаркома можна сустрэць на заводах і фабрыках горада, на будоўлях, у навучальных установах. На здымку: Е. В. Цыганкова ў партбюро завода «Электра-рухавік». Справа — сакратар партбюро Н. Ф. Арэхаўскі. Фота Г. Усламава.

ВАША ХАТНЯЯ АПТЭЧКА

Вось што неабходна мець у ёй

Са сродкаў супраць галаўнога болю найбольш папулярная «трайчатка», якая складаецца з пірамідону, фенацэціну і кафеіну. Можна карыстацца і чыстым пірамідонам, а таксама сумесцю пірамідону з анальгінам. Гэтыя лякарствы прымаюць па таблетцы не часцей 3—4 разоў на дзень.

Для дэзінфекцыі горла можна ўжываць растворы пітной соды, борнай кіслаты або календулы: чайную лыжку якога-небудзь з гэтых сродкаў на шклянку цёплай вады. Ужываюць і марганцавакіслы калій, двух-трох крышталікаў якога дастаткова, каб атрымаць шклянку светла-ружовага раствора.

Каб ачысціць кішэчнік, лепш за ўсё прыняць сернакіслую магнезію: 25 грамаў гэтай солі на паўшклянкі цёплай вады. Трэба толькі добра запомніць, што нельга прымаць слабительныя пры болях у жываце: гэта можа прывесці да абвастрэння якога-небудзь запаленчага працэсу, напрыклад, апендыцыту. Апрача сернакіслай магнезіі, карыстаюцца таксама пургенам, рэвенем, крушынай або ізафеінам, іх прымаюць па адной таблетцы.

Добрымі сродкамі, якія дэзінфікуюць кішэчнік, з'яўляюцца некаторыя антыбіётыкі (біяміцын, сінтаміцын) і сульфаніламіды (фталазол, сульгін і іншыя), але іх не трэба прымаць без дазволу ўрача. Пры кішэчных расстройствах лепей карыстацца салом або яго сумесцю з беладоной, па таблетцы тры разы на дзень. Калі ж пачынае турбаваць пякотка, то зменшыць яе можа пітная сода, якую бяруць палавіну чайнай лыжкі і запіваюць цёплай вадой.

Сярод вонкавых дэзінфікуючых сродкаў часцей за ўсё ўжываецца настойка ёду. Часта карыстаюцца брыльянтавай зелянінай — «зялёнкай». Калі трэба аказаць дапамогу маленькаму дзіцяці, то лепш карыстацца водным раствором «зялёнкі». Тады не будзе раздражнення скуры.

Калі турбуе кашаль, прымаюць кадэін. А для лепшага адыходжання макроты да яго дадаюць пітную соду або тэрпін-гідрат. Таблеткі такога прэпарату — кадтэрпіну — прымаюць 2—4 разы на суткі, лепш у вячэрнія гадзіны, перад сном.

Універсальным сродкам, які супакойвае нервовую сістэму, здаўна лічыцца вальерыянавая настойка. Яе прымаюць па 20 кропель некалькі разоў на дзень. Добра памагаюць таксама таблеткі Бехцерава. Толькі не трэба злоўжываць імі. 2—4 таблеткі за дзень — найбольш мэтазгодная доза.

Пры бяссонніцы карыстаюцца бромуралам, медыналам, вераналам або барбаміламі. Іх прымаюць па таблетцы за паўгадзіны да сну, запіваючы цёплай вадой. Добра спалучаць іх з таблеткай пірамідону. Снатворнае можа ўвайсці ў прывычку, і ўжываць яго без дазволу ўрача не раім.

У вашай аптэчцы патрэбны і нашатырны спірт, які памагае пры страце прытомнасці. Ватку, змочаную нашатырным спіртам, на некалькі секунд падносяць да носа, не дакранаючыся да яго, і паўтараюць такія маніпуляцыі некалькі разоў. Ніколі не перашкодзіць мець у аптэчцы і вазелін, які добра змякчае скуру.

Апрача лякарстваў, у аптэчцы павінны быць бінты, вата, кампрэсная папера, некалькі пакетаў індывідуальнай дапамогі, гарчычнікі, тэрмометр, лейкопластыр, піпетка-кропельніца, гумавая грэлка, пузыр для лёду, клізма і некалькі груш-клізмачак розных размераў (для дзяцей).

Карыстанне гэтымі сродкамі, вядома, не замяняе сапраўднага лячэння. Таму, калі, напрыклад, пасля прыёму кадэіну з пірамідонам кашаль і галаўны боль не спыняюцца, трэба неадкладна звярнуцца да ўрача.

Многія хворыя складаюць па рэкамендацыі ўрача сваю індывідуальную аптэчку. Так, напрыклад, людзі, якія хварэюць на стэнакардыю, заўсёды маюць пры сабе валідол, нітрагліцэрын, зэфілін або іншыя сасударасшыраючыя сродкі. У хворых на бронхіальную астму павінны быць у аптэцы эфедрын або тэафедрын.

Магчымы, вядома, і іншыя варыянты ў наборы лякарстваў.

В. КРЫСТМАН,
кандыдат медыцынскіх навук.

Кого за чуб твэці?

Г-у-у!

Хто з вас, дарагі чытач, не памятае такую дзіцячую гульню? Адзін сарвігалава абвяшчае: «Будзем гусці!» А другі падхоплівае: «Хто не дагудзе, таго за чуб трэсці!» І дзеці хорам зацягваюць: «Гу-у-у...» Таго, хто першы стоміцца, трасуць за валасы.

Дык няхай бы сабе малыя і забаўляліся тым гудзеннем. На тое ж яны і дзеці! А то такую гульню распачалі дарослыя дзядзькі.

Распачалі, ды ніяк скончыць не могуць. Гудуць сабе і годзе. Гэтую гульню найбольш любяць кіраўнікі калгасаў. Сярод іх вызначыліся нават рэкардсмены па гудзенню.

І от уявіце сабе такое:

Жанчыны-калгасніцы атакавалі старшыню сельгасарцелі тав. Пустамалотнага:

— Калі ж тыя дзіцячыя яслі будуць?

— Яслі? Гу-у-у...—гудзе старшыня.—Падумаеш, яслі! Праз нейкія пару месяцаў адгрукаем такую хароміну для дзяцей, што—гу-у-у-у...будзь здароў!

Прайшоў не адзін месяц, а Пустамалотны—ані гу-гу!

Тым часам няўрымслівыя жанчыны атакуюць яго зноў:

— Старшынька, таварыш Пустамалотны! Гарачы час надыходзіць. Пасяўная! Дзе ж тыя яслі?

— Яслі? Гу-у-у-у... Ды што вы, маладзічкі, у такую гарачую пару? Самі ж кажаце, што пасяўная цяпер. Вунь як сонца прыгравае! От пройдзе гарачка, тады і за яслі возьмемся. Не верыце? Падмурак паклалі ўжо! Такі падмурак, што гу-у-у-у... Так што пацярпіце ўжо трохі.

Мінае вясна, лета ў разгары, поліва ідзе, догляд пасеваў... І зноў старшыня трапляе ў акружэнне калгасніц:

— Дык што ты сабе думаеш, стар-

шынька? Уборка скоро. Працаваць у полі трэба, а дзеці...

— Гэта вы, жанчынкі, пра яслі! Так я і ведаў! Але ж вы самі кажаце, што ўборка! І правільна! От пажнём, змалоцім, бульбу выкапаем... Адным словам, управімся, тады і за яслі возьмемся. Вунь ужо сцены вывелі. Такія сцены, што гу-у-у-у...

І, нарэшце, калі Пустамалотнага прысінулі на раённай нарадзе, пачалі, так сказаць, за чуб трэсці, дык ён ажно здзіўся, ледзь не пакрыўдзіўся: дазвольце, маўляў, ды ці ж я адзін такі? Колькі яшчэ такіх, гу-у-у-у!..

Тут ужо чытач мае поўнае права і самога аўтара за чуб патрэсці і строга сказаць: ты сам, браце, не дацягнуў. Дзе яны, гэтыя пустамалотныя? Паведаміце іх адрасы.

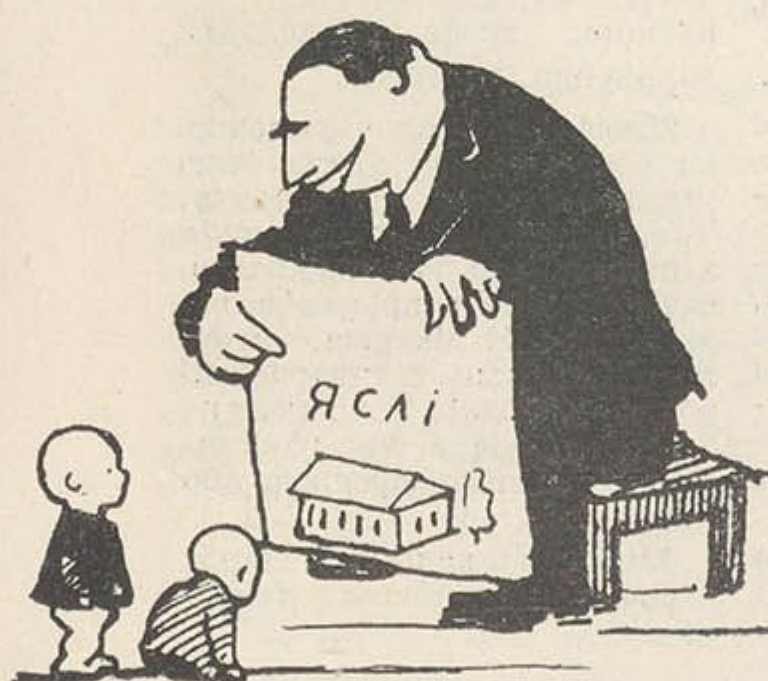
З ахвотай робім гэта.

Уздзенскі раён—сельгасарцель імя Заслонава, старшыня Герасімовіч Яўген Нікіфаравіч. Нясвіжскі раён—калгас імя Калініна, дзе старшыней Аляксандр Якаў Васільевіч. Старадарожскі раён, калгас «Перамога»—старшыня Аркадзь Якаўлевіч Жытніцкі. І гу-у-у-у яшчэ колькі кіраўнікоў калгасаў аніж не скончаць гульню ў абяцанкі пабудаваць ці скончыць будаўніцтва дзіцячых ясляў і садоў. У Гродзенскай вобласці, напрыклад, было запланавана на 1961 год усяго толькі 20 дзіцячых устаноў. Пабудавана—нуль. У Магілёўскай вобласці—15. Пабудавана толькі 5.

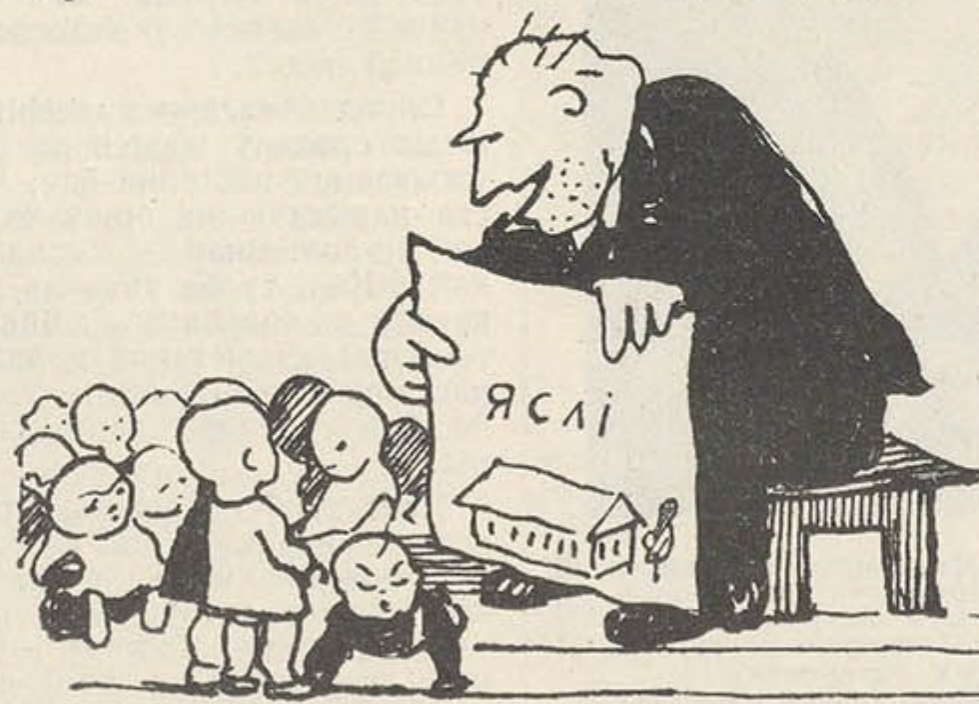
Так і хочацца пажадаць гэтым «рэкардсменам» штогод па дзіцяці або па ўнуку (у залежнасці ад узросту).

Можаце не сумнявацца, што тады яны адгрукалі б такія дзіцячыя яслі і сады, што гу-у-у-у...

Л. ВІРНЯ

Пакуль тыя яслі...

і чуба не стала...

Мал. М. Лісоўскага.

Кансультацыя юрыста

ДАДАТАК ДА КАНСУЛЬТАЦЫІ
ЮРЫСТА, НАДРУКАВАНАЙ
У 3-м НУМАРЫ

«РАБОТНИЦЫ І СЯЛЯНКИ»

Дзеючым прыкладным статутом сельскагаспадарчай арцелі, прынятым 17 лютага 1935 года, жанчынам-калгасніцам прадастаўляецца водпуск па цяжарнасці і родах працягласцю ў 60 календарных дзён: 30 дзён да родаў і 30 дзён пасля родаў.

Згодна з пастановай ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР ад 6 сакавіка 1956 г., калгасам прадастаўлена права самім вырашаць пытанні ўнутрыкалгаснага жыцця ў інтарэсах уздыму грамадскай гаспадаркі калгасаў і палепшэння матэрыяльнага дабрабыту калгаснікаў і ўносіць адпаведныя змены ў статут сельскагаспадарчай арцелі.

Кіруючыся гэтай пастановай, агульны сход калгаснікаў можа ўнесці змены ў статут сельскагаспадарчай арцелі і ў частцы павелічэння водпуску па цяжарнасці і родах жанчынам-калгасніцам і ўстанавіць гэты водпуск у такой жа працягласці, як і для работніц і служачых.

Ці можна спагнаць аліменты з бацькі, калі шлюб не быў зарэгістраваны?

Ольга П. расказвае:

— Ён быў такі чулы і добры. Скардзіўся на сваю адзіноту. Гаварыў, што кахае. Вельмі шкадаваў, што не можа пайсці са мною ў загс, бо першая жонка, з якою ён даўно не жыве, не дае разводу.

Так і ўгаварыў. Ды і жылі ўвесь час быццам бы нядрэна. Клапаціўся аб дачцэ. Увесь заробак аддаваў мне. Потым паехаў у Мінск на курсы. А калі вярнуўся, услед прыехала жанчына, трэцяя жонка, якая чакала дзіця.

Ці можна хоць аліменты з яго спагнаць?

Гэтае пытанне прыходзіць да чужога даволі часта.

Адказ на яго дае пастанова № 2 пленума Вярхоўнага Суда Беларускай ССР ад 25 лістапада 1961 г. Паста нова растлумачвае, што, у адпаведнасці з артыкулам 86 Кодэкса законаў аб шлюбе, сям'і і апецы БССР, з фактычнага бацькі можна спагнаць аліменты на ўтрыманне дзіцяці пры наступных умовах:

калі бацька нейкі час выхоўваў і ўтрымліваў малага; калі маці не мае дастатковых сродкаў для ўтрымання дзіцяці, а ў бацькі такія сродкі ёсць.

Артыкул 86 прымяняецца і тады, калі фактычна бацька не жыў разам з дзіцём у сувязі са службай у арміі, ад'ездам на вучобу і г. д., але ён утрымліваў дзіця за кошт сваіх сродкаў або гаспадаркі.

Колькі часу дзіця знаходзілася на ўтрыманні фактычнага бацькі — значэння не мае.

Такім чынам, Ольга П. спагоніць аліменты з былога фактычнага мужа.

Заяву можна падаваць у суд як па свайму месцу жыхарства, так і па месцу жыхарства адказчыка. Калі

адрас фактычнага мужа жанчыне дакладна не вядомы, суд паможа ўстанавіць яго.

Факт, што такі бацька ўтрымліваў дзіця, звычайна даказваецца пры дапамозе сведак. У сувязі з гэтым у заяве трэба сказаць, каго жанчына просіць выклікаць у якасці сведак і дзе яны жывуць.

Размеры аліментаў устанаўліваюцца судом у цвёрдай суме ў залежнасці ад матэрыяльнай забяспечанасці адказчыка. Прычым неабходна зазначыць, што пасля смерці грамадзяніна, які выплачвае аліменты (ва ўказаных выпадках), дзеці праву на атрыманне пенсіі і спадчыну не маюць.

М. ЮРКЕВІЧ,
кандыдат юрыдычных навук.

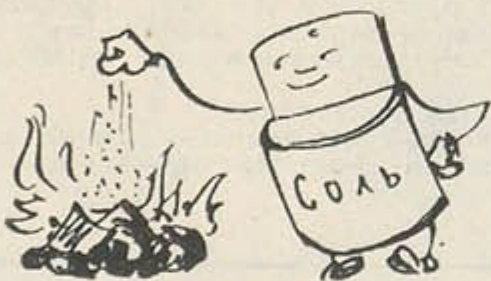
Карысныя парады

Свежыя чарнільныя плямы на адзенні хутка зводзяцца малаком. Малаком добра чысціць люстэркі, клавішы, пазалочаныя рамы.

Пры мыцці фіранак рэкамендуецца ў раствор сіняй ўліцы крыху малака. Ад гэтага фіранкі набываюць выгляд новых.

Ніколі не палівайце сырыя дровы газай ці бензінам, каб яны разгарэліся. Дастаткова насыпаць на дровы або вугаль, ці брыкет жменю буйнай солі, каб яны ярка ўспыхнулі.

Нашатырны спірт заўсёды павінен быць у доме. Ён спатрэбіцца для таго, каб

...пачысціць замшавыя туфлі. Іх трэба працёрці шматком, змочаным вадой з нашатыром, а потым прайсціся гумавай шчоткай або

вельмі тонкай наждачнай паперай.

...ачысціць ваткай, змочанай у вадзе з нашатыром, каўнер пінжака або жакета.

...адбяліць пры кіпячэнні бялізну. Для гэтага ўзяць 1 сталовую лыжку нашатыру на 10 літраў вады.

Калі манжэты шарсцяной кофточкі або світара расцягнуліся, туга іх завяжыце і апусціце ў вельмі гарачую вадку. Пасля гэтага яны стануць зноў эластычнымі, як новыя.

Рэчы з фланелі пры мыцці не націраюць мылам, а мыюць у мыльнай пене.

Пергаментную паперу можна замяніць папярснай, змочанай у малаце і высушанай.

Мяккае ліпкае цеста лёгка раскачаць, пакрыўшы яго пергаментнай або прамасленай паперай.

Вяровачку, якой завязваюць слоікі з варэннем, трэба спачатку намачыць. Яна не будзе слізаць, а калі высохне, то шчыльна сцягне гор-

лачка слоіка, закрываючы паветру доступ у слоік. Варэнне будзе захоўвацца значна даўжэй.

У сцякавай трубе кухоннай ракавіны часам збіраецца грязь. Каб гэтага не было, трэба не радзей аднаго разу на тыдзень выліваць у ракавіну кіпячы раствор соды (1 сталовая лыжка соды на літр вару, прычым соду трэба сыпаць у вар).

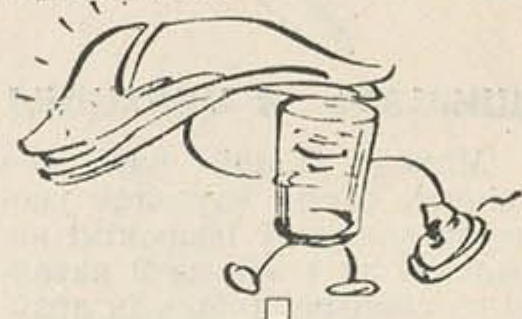
Каб знішчыць пах фарбы ў новаафарбаваным памяшканні, трэба нацёрці галоўку часнаку і пакінуць яе на некаторы час у гэтым памяшканні.

Калі рэжаце цыбулю, мачыце нож у халодную вадку. Тады цыбуля не будзе вам шчыпаць вочы.

Рыс пасля адварвання робіцца белы, калі дадаць у вадку крышку воцату.

Калі вы варыце рысавую кашу на малаце, не кідайце ніколі цукар проста ў каструлю ў час варкі. Ад гэтага рыс дрэнна разварваецца і будзе клейкі. Растварыце цукар у невялікай колькасці крутога вару і дадайце ў рыс, калі ён будзе зусім гатовы.

Прыбаўленне невялікай колькасці малака да крухмалу надае бялізне бляск пасля прасавання.

Калі алюмініевая каструля пачарнее ад працяглага ўжывання, пракіпяціце ў ёй вадку з 3—4 лыжкамі воцату.

Каб знішчыць непрыемны пах ад рук пасля чысткі і рэзкі часнаку, добра натрыце рукі соллю і памыйце ў цёплай вадзе.

Нож можна лёгка і хутка навастрыць, калі папярэдне апусціць яго лязо на паўгадзіны ў слабы раствор кухоннай солі.

Дно прыгарэлай каструлі пасыпце соллю і пакіньце так на некалькі гадзін; пасля гэтага вы лёгка адчысціце каструлю.

Памятайце, што свежавыпрасаваная бялізна, перш чым яе пакласці ў шафу, павінна быць зусім сухая і астыўшая.

Вам няма часу купляць саміх прадукты? Магазіны Брэста дастаўляюць прадукты на дом. На здымку: у магазіне «Гастронам» № 30 Л. Д. Баярская (злева) і Р. М. Левікова рыхтуюць прадукты для адпраўкі на кватэры пакупнікоў.

Фота В. Германа.

Журнарыя

ШНІЦЭЛЬ З ЦЯЛЯЦІНЫ

Мякаць задняй нагі або спінай часткі нарэзаць упоперак валокнаў шырокімі кавалкамі па 1 або па 2 кавалкі на порцыю, адбіць іх драўляным малатком, нажом перасячы сухажыллі, пасаліць, пасыпаць перцам; змачыць у яйку і запаніраваць у дробнатоўчаных сухарах з пшанічнага хлеба; смажыць на скаварадзе з топленым маслам да атрымання з абодвух бакоў румянай скарынкі.

Папярэдне адвараную ў лушпях і астуджаную бульбу ачысціць, нарэзаць тонкімі лустачкамі і падсмажыць на масле. Падсмажаную бульбу пакласці на сярэдзіну блюда, зверху на бульбу пакласці гатовы шніцэль, паліты растопленым маслам, упрыгожыць зялёнымі.

Таксама можна прыгатаваць шніцэль са свініны.

На 500 г мяса (свініны або цяляціны): $\frac{1}{2}$ шклянкі сухароў, 1 яйка, 2 ст. лыжкі топленага масла.

ВЕГЕТАРЫЯНСКІ СУП-ПЮРЭ З КРАПІВЫ

У падсоленай вадзе зварыце загадзя абваранае лісце крапівы, бульбу, нарэзаную вялікімі скрылькамі, і злёгка падсмажаную цыбулю. Затым гародніну пратрыце праз валасяное сита, а адвар працадзіце. Працёртую гародніну змяшайце з адварам і даведзіце да кіпення. Суп запраўце злёгка падсмажанай пшанічнай мукой, разведзенай адварам, і зноў пракіпіце. Наліваючы ў талерку, пакладзіце $\frac{1}{2}$ яйка, зва-

ранага ўкрутую, пасыпце кропам або зелянівам пятрушкі.

Лісця крапівы 200 г, бульбы 1 шт., масла сметанковага 1 чайная лыжка, мукі пшанічнай $\frac{1}{2}$ чайнай лыжкі, яйка $\frac{1}{2}$ шт., смятаны 1 сталовая лыжка, рэпчатая цыбулі $\frac{1}{4}$ шт.

СВЯТОЧНЫ КРЭНДЗЕЛЬ

Прыгатаваць вельмі здробнае дражджавое цеста (паўлітра малака, 6—8 яек, 2 шклянкі цукру, 200 г масла, разынкі, ваніль). Гатовае цеста падзяліць на тры часткі, раскатаць сочны таўшчынёй 1 сантыметр, зверху іх злёгка змазаць маслам. На раскатанае цеста кладуць

розную начинку. На адзін сочань — мак (яго таўкуць, змешваюць з цукрам, дадаюць адно яйка), на другі — разынкі, на трэці — тоўчаная і падсушаная грэцкія арэхі. Кожны сочань скручваюць у трубку. Атрымліваюцца рулеты з рознай начинкай. Рулеты кладуць на дошку побач па даўжыні і за канцы перакручваюць адразу ўсё разам (але не плятуць касу). Канцы крэндзеля не злучаюць, пакідаюць свабоднымі. Пакласці крэндзель на змазаную бляху і даць крыху пастаяць; пчы да гатоўнасці. Гатовы крэндзель, пакуль ён гарачы, пасыпце густа цукровай пудрай.

«РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА» ПАМАГЛА

У рэдакцыю прыйшло пісьмо са Слуцка. Аўтар пісьма — работніца Слуцкай макароннай фабрыкі — паведамляла, што на іх прадпрыемстве вельмі раздуты адміністрацыйна-ўпраўленчы апарат: некалькі клапаўшчыкоў, уліччыкаў, загадчык склада і г. д.

Як паведаміў рэдакцыі намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення мясцовай прамысловасці пры Савеце Міністраў БССР т. Н. Баранаў, факты пацвердзіліся. Загадам дырэктара Слуцкай макароннай фабрыкі скарачаць пасады двух клапаўшчыкоў, агента па забеспячэнню, работніка па ўліку тары і да будучага сезона нарыхтоўкі сельскагаспадарчай сыравіны — лабаранта па кансервавай вытворчасці.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 13022.

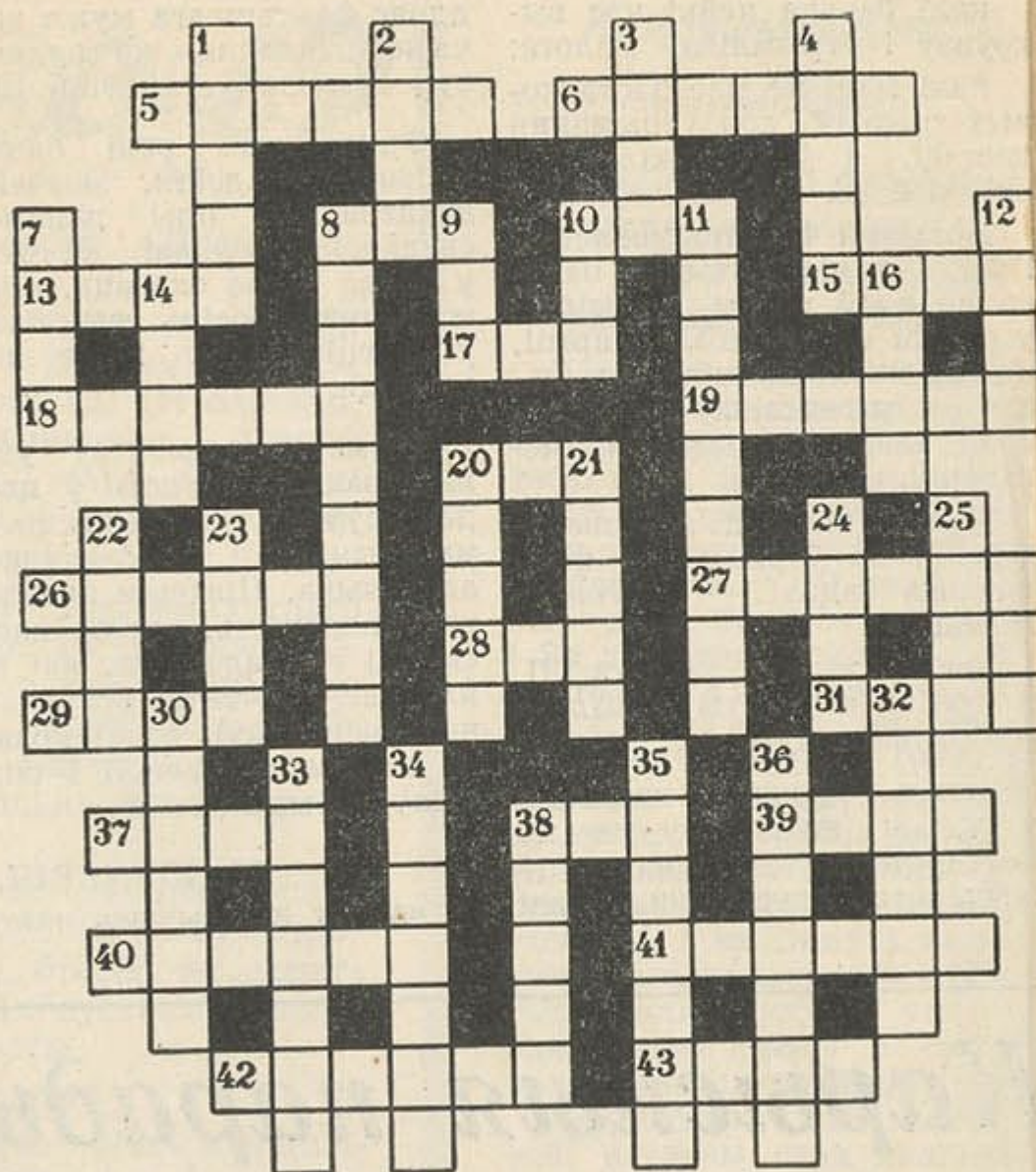
Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии

Падпісана да друку 29/IV-62 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 к. Дадатак — выкрайка.
Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 200 793 экз. Зак. 238.

КРАСВОРД

Склаў К. СІНЕВІЧ

ПА ГАРЫЗАНТАЛІ: 5. Беларускі паэт. 6. Горад у Літоўскай ССР. 8. Рака ў Кіі АССР. 10. Адназначны лік. 13. Доўгая жэрдка, якая прыбіваецца да кроквы. 15. Хвароба. 17. Група спевакоў. 18. Агародная расліна. 19. Адміністрацыйная адзінка. 20. Апрацаваная шкурка зверга. 26. Паэма Пушкіна. 27. Беларускі кампазітар. 28. Бабовая расліна. 29. Прадукт жывёлагадоўлі. 31. Частка кіналенты. 37. Хімічны элемент. 38. Паэма Пятра Глебкі. 39. Плод ляснога дрэва. 40. Ягада. 41. Горад на Енісеі. 42. Планета. 43. Заснавальнік рускага княства.

ПА ВЕРТЫКАЛІ: 1. Возера ў Фінляндыі. 2. Рака, якая ўпадае ў возера Чад. 3. Порт у Францыі. 4. Планета. 7. Прыток Прыпяці. 8. Раённы цэнтр Гродзенскай вобласці. 9. Лясная расліна. 10. Малочны прадукт. 11. Сталіца Дагестанскай АССР. 12. Частка акна. 14. Застольная здравіца. 16. Недакончаная, без даху хата. 20. Ранейшая назва горада Мінска. 21. Грызун. 22. Прылада шаўца. 23. Хатняя жывёла. 24. Тканіна. 25. Французская пісьменніца. 30. Порт на Балтыйскім моры. 32. Польская пісьменніца. 33. Вялікі італьянскі астраном. 34. Савецкі авіяканструктар. 35. Ваеннае званне. 36. Музычны твор. 38. Рака ў Еўропе.

АДКАЗЫ НА КРЫПТАГРАМУ, ЗМЕШЧАНУЮ У № 4 ЧАСОПІСА
1. Сацыялізм. 2. Кранаўшчык. 3. Пат. 4. Вільнюс. 5. Жухрай. 6. Бедны.

СТАРОНКА МОД

1 і 1-а. Зручны для гульні касцюмчык для хлопчыка і штопікі з фартушком для дзяўчынкі з баваўнянай або лясной тканіны, аздаблены тасьмой і аплікацыяй.

2. Прыгожая сукенка з баваўнянай тканіны ў вялікі гарох для маладой дзяўчыны. Ліф мяккай формы. Канцы вялікага адкладнога каўняра аздаблены карункамі.

3. Сукенка з набіўнай тканіны. Рукавы — цэльнакроеныя «фанарчык». Гарлавіна аздаблена рушкай у тон фону сукенкі.

4. Прыгожая сукенка з тканіны ў палоску, аздабленая вялікім белым каўняром. Пры жадаванні рукавы можна зрабіць да локця.

5. Сукенка з баваўнянай тканіны ў палоску.
6. Штодзённы касцюм для маладой дзяўчыны — блузка са штапелью і спадніца са складкамі са шчытнай тканіны кантраснага колеру.

Широко, певуче.

Сдержанно

Хотят ли русские войны

Слова Евг. ЕВТУШЕНКО

Музыка Э. КОЛМАНОВСКОГО

Хотят ли русские войны!
Спросите вы у тишины
Над ширью пашен и полей
И у берёз и тополей.
Спросите вы у тех солдат,
Что под берёзами лежат,
И вам ответят их сыны —
Хотят ли русские,
Хотят ли русские,
Хотят ли русские войны.

Не только за свою страну
Они погибли в ту войну,
А чтобы люди всей земли
Спокойно ночью спать могли.
Спросите тех, кто воевал,
Кто вас на Эльбе обнимал
(Мы этой памяти верны),
Хотят ли русские,
Хотят ли русские,
Хотят ли русские войны.

Да, мы умеем воевать,
Но не хотим, чтобы опять
Солдаты падали в бою
На землю горькую свою.
Спросите вы у матерей,
Спросите у жены моей,
И вы тогда понять должны —
Хотят ли русские,
Хотят ли русские,
Хотят ли русские войны.

Moda

